

**Projekt założeń projektu ustawy
o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz
niektórych innych ustaw**

Cel projektowanej ustawy

Celem projektowanej ustawy jest zliberalizowanie przepisów o formie czynności prawnych, wprowadzenie materialnoprawnej definicji dokumentu i w konsekwencji nowe ujęcie dokumentu w procesie cywilnym. Przewiduje się również dalszą informatyzację postępowania cywilnego. Projekt ustawy obejmie też zmiany w przepisach normujących postępowanie rozpoznawcze, klauzulowe oraz egzekucyjne. Projektowane regulacje służą przyspieszeniu postępowań sądowych poprzez ograniczenie kognicji sądów, rozszerzenie kompetencji referendarzy sądowych i komorników sądowych, uproszczenie niektórych czynności procesowych, zmodyfikowanie rozwiązań wykorzystywanych przez uczestników postępowania w celu jego przedłużania. Celem projektowanych rozwiązań jest również zwiększenie efektywności postępowania egzekucyjnego. Proponowane regulacje umożliwią stronom przebywającym w państwach członkowskich Unii Europejskiej korzystanie z instytucji doręczeń w postępowaniu cywilnym na takich zasadach, jakie obowiązują w odniesieniu do stron przebywających w kraju. Projektowana ustawa realizuje również wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2010 r. (sygn. akt P 28/08), w którym zakwestionowano regulację dotyczącą sposobu nadawania klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym pochodzącym od sądu ze względu na jej umiejscowienie w rozporządzeniu, a nie w ustawie. Ponadto, wskutek zmiany art. 358 k.c. dokonanej ustawą z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe (Dz. U. Nr 228, poz. 1506) pojawiła się potrzeba dokonania modyfikacji przepisów k.p.c. dotyczących egzekucji świadczeń pieniężnych wyrażonych w walutach obcych.

Należy dodać, że niektóre założenia zawarte w niniejszym projekcie zostały opracowane na podstawie *projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz*

niektórych innych ustaw przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego.

Zakres projektowanej ustawy

I. Dokument i forma dokumentowa

1. Pojęcie dokumentu

W przepisach prawa cywilnego wyraz „dokument” jest używany dla określenia różnorodnych postaci dokumentów, wyróżnianych zarówno z punktu widzenia kryterium rodzajowego, jak i z punktu widzenia realizowanych funkcji. Tę niejednolitość dodatkowo potęguje fakt, że ustawodawca na równi z pojęciem dokumentu używa wielokrotnie takich wyrażeń, jak np. „pismo”, „pisemna forma czynności prawnej”, „pokwitowanie” lub „akt notarialny”. Wprowadzenie do ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm. – dalej k.c.) definicji dokumentu w celu określenia znaczenia jednego z podstawowych terminów prawa cywilnego spełni rolę porządkującą. Jednocześnie oderwie to pojęcie od jego tradycyjnego rozumienia, jako informacji pisemnej, dając w ten sposób wyraz szerokiemu ujęciu dokumentu.

Definicja dokumentu zostanie sformułowana przy zastosowaniu kryterium mieszanego, czyli przedmiotowo – funkcjonalnego.

Przede wszystkim nawiąże ona do ujęcia dokumentu jako przekazu woli ludzkiej (informacja możliwa do odtworzenia). Konstytutywną cechą dokumentu jest bowiem jego intelektualna zawartość, czyli informacja – treść obejmująca różnego rodzaju oświadczenia, w tym oświadczenia woli. Treść ta musi zostać utrwalona w sposób umożliwiający jej odtworzenie. Podpis nie będzie koniecznym elementem dokumentu.

Treść dokumentu może zostać zatem dowolnie ujawniona (znaki graficzne, dźwięk, obraz), a także utrwalona na dowolnym nośniku (np. na papierze lub elektronicznym nośniku informacji) i przy pomocy dowolnych środków (pióro, komputer, telefon komórkowy). Z tego punktu widzenia należy odróżniać dokumenty

w postaci tradycyjnej (papierowej) i elektronicznej. Już w tym miejscu należy zaznaczyć, że pojęcie „dokument w postaci elektronicznej” nie jest tożsamy pojęciu „dokument w formie elektronicznej”. Nie każdy bowiem dokument mający postać elektroniczną spełnia wymogi formy elektronicznej (o czym niżej).

Definicja dokumentu powinna być technologicznie neutralna. Granicę tej neutralności wyznacza jednak realizowana przez dokument funkcja dowodowa, która wymaga, aby sposób utrwalenia informacji umożliwiał jej zachowanie i odtworzenie.

Odtworzenie informacji jest możliwe wówczas, gdy zostanie ona odpowiednio zapisana na nośniku. Oba elementy łącznie, tj. informacja możliwa do odtworzenia oraz nośnik stanowią dokument. Definicja nie przesądzi o rodzaju nośnika, uwzględniając nowoczesne techniki zapisu. Sens tej regulacji polega na ustaleniu konstytutywnych cech, jakimi powinien odznaczać się każdy dokument. Nie ulega natomiast wątpliwości, że w pewnych sytuacjach, z uwagi na określony kontekst prawny, sporządzenie dokumentu może wymagać zachowania określonej postaci (np. w razie sporządzenia oświadczenia woli w formie pisemnej, dokument będzie musiał przybrać postać pisma, na którym można będzie umieścić własnoręczny podpis osoby dokonującej czynności prawnej).

2. Forma dokumentowa

Proponuje się wprowadzenie formy dokumentowej, jako nowego typu formy szczególnej. Jej podstawową cechą ma być niższy stopień sformalizowania niż w przypadku formy pisemnej, co będzie się przejawiać w braku konieczności złożenia własnoręcznego podpisu. Należy też odróżnić projektowaną formę dokumentową od, istniejącej już w porządku prawnym, formy elektronicznej. Ta ostatnia wymaga bowiem podpisania oświadczenia woli złożonego w postaci elektronicznej przy użyciu bezpiecznego podpisu elektronicznego weryfikowanego przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Tego wymogu nie spełniają dokumenty mające postać elektroniczną, które obecnie są już powszechnie stosowane w obrocie (np. e-mail, SMS), a z uwagi na coraz bardziej dynamiczny rozwój nowych technologii, stale zyskują na znaczeniu. Projektowana zmiana ma na celu stworzenie prawnych ram ich funkcjonowania, gdyż w praktyce pojawiają się kontrowersje co do doniosłości prawnej takich dokumentów.

Forma dokumentowa, z uwagi na łatwość jej zachowania, ma przyczynić się do usprawnienia dokonywania czynności prawnych, przy jednoczesnym zachowaniu funkcji dowodowej stosownie do przepisów k.p.c. o mocy dowodowej dokumentów.

Zakłada się możliwość zastrzegania formy dokumentowej zarówno jako formy ustawowej, jak i umownej. Początkowo forma dokumentowa może posiadać większe zastosowanie jako forma umowna. Ponieważ jednak nie ma powodów, dla których forma ta nie mogłaby być zastrzegana w ustawie, nie można wykluczyć, że z czasem rozszerzy się jej zakres jako formy ustawowej.

Pierwowzorem uregulowania formy dokumentowej jest znana w prawie niemieckim forma tekstowa, która jest zastrzeżona w przypadku, gdy nie ma potrzeby dokonania czynności w formie pisemnej lub elektronicznej, tj. opatrzenia dokumentu podpisem własnoręcznym lub kwalifikowanym popisem elektronicznym, a wystarczający jest „śląd pisemny”, pozwalający na określenie osoby składającej oświadczenie woli (np. e-mail, wydruk z telefaksu). Forma tekstowa jest formą pośrednią pomiędzy formą wymagającą podpisania oświadczenia (pisemną lub elektroniczną), a ustną. Podobnie jak w prawie niemieckim, kwestię formy tekstowej reguluje konwencja UNCITRAL o posługiwaniu się środkami komunikacji elektronicznej w umowach międzynarodowych z 2005 r.

Zakłada się, że ujęcie formy dokumentowej w projekcie ustawy będzie szersze niż występowanie formy tekstowej w prawie niemieckim. Forma dokumentowa obejmie bowiem swoim zakresem nie tylko oświadczenia woli zawierające tekst, ale również np. zapis audio lub wideo. Forma dokumentowa będzie zachowana tylko wówczas, gdy oświadczenie woli będzie złożone w sposób umożliwiający identyfikację osoby, która je złożyła.

3. Forma elektroniczna

Zakłada się wyodrębnienie *expressis verbis* formy elektronicznej na wzór ustawodawcy niemieckiego. Jednocześnie umieszczenie definicji formy elektronicznej w odrębnym przepisie jednoznacznie przesądzi o tym, że stanowi ona odrębny, choć równoważny w stosunku do formy pisemnej, typ formy szczególnej. Takie rozwiązanie pozwoli na rozstrzygnięcie prowadzonej od lat dyskusji w zakresie potrzeby wyróżnienia formy elektronicznej jako odrębnej formy czynności prawnej.

Przy definiowaniu formy elektronicznej należy uwzględnić postanowienia konwencji UNCITRAL z 2005 r. o posługiwaniu się środkami komunikacji elektronicznej w umowach międzynarodowych. Zgodnie z jej postanowieniami, jeżeli prawo zastrzega dla wiadomości lub umowy postać pisemną, bądź też określa skutki niezachowania tej postaci, wymóg ten jest spełniony przez elektroniczną wiadomość, jeżeli informacja w niej zawarta będzie dostępna, kiedykolwiek zajdzie taka potrzeba. Przesłanka ta jest spełniona także wtedy, gdy zapewniony jest dostęp *on-line* na odległość. Nie ma potrzeby wysyłania wiadomości drugiej stronie za pomocą poczty elektronicznej. Jest to szczególnie istotne przy zawieraniu umów za pomocą wiadomości elektronicznych umieszczonych na interaktywnej stronie internetowej czy w systemach zautomatyzowanych EDI. Konwencja nie przesądza o postaci wiadomości elektronicznej czy też umowy. W praktyce będzie to zapis danych elektronicznych; wizualizacja będzie natomiast dowolna: tekst, plik multimedialny, dźwiękowy itp. Istotna jest treść i dostępność, a nie postać.

Proponuje się zatem, że forma elektroniczna będzie zachowana w razie złożenia oświadczenia woli w postaci danych elektronicznych, do których zostanie dołączony lub logicznie powiązany podpis elektroniczny umożliwiający identyfikację składającego oraz wykrzywie każdej późniejszej zmiany treści takiego oświadczenia.

4. Liberalizacja formy w stosunku do osób niepełnosprawnych

Wyodrębnienie formy elektronicznej usunie spór wokół możliwości posłużenia się tą formą przez osoby mogące czytać, lecz nie mogące pisać. Interesom osób niepełnosprawnych będzie również służyło rozszerzenie zakresu zastosowania przepisu art. 79 k.c. także na osoby niemogące zarówno pisać, jak i czytać.

5. Regulacja znakowania czasem dokumentu elektronicznego

Znakowanie czasem przez kwalifikowany podmiot świadczący usługi certyfikacyjne jest odpowiednikiem dołączania do dokumentu urzędowego poświadczenia odbioru (daty wpływu dokumentu do urzędu). Zmiana tej daty jest niemożliwa lub łatwo zauważalna, co spełnia wymogi, jakie stawia się dacie pewnej z art. 81 § 2 k.c. i odpowiada współczesnym potrzebom nowoczesnego obrotu.

6. Odpowiednie stosowanie przepisów o formie oświadczeń woli do innych oświadczeń

Należy wyraźnie przesądzić o dopuszczalności odpowiedniego stosowania przepisów regulujących formę oświadczenia woli do innych oświadczeń, zwłaszcza do oświadczeń wiedzy lub uczuć, jeżeli przepisy szczególne wymagają przy ich wyrażeniu zachowania formy szczególnej.

7. Zliberalizowanie wymogu formy dla umowy pożyczki

Formę pisemną należy zastąpić wymogiem formy dokumentowej *ad probationem*, a ponadto ograniczyć obowiązek jej zachowania do sytuacji, gdy pożyczka przenosi tysiąc złotych.

8. Zmiany w prawie procesowym dotyczące dokumentu

W związku z definicją „dokumentu” projektowaną w przepisach k.c., należy wprowadzić zmiany w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm. – dalej „k.p.c.”). Wyeliminują one wątpliwości odnoszące się do możliwości stosowania przepisów o dowodach z dokumentu do dokumentów w postaci elektronicznej. Proponuje się wprowadzenie rozróżnienia na dokumenty tekstowe (sporządzone za pomocą znaków alfabetu i reguł językowych) oraz inne dokumenty. Dokumenty tekstowe mogą mieć postać tradycyjną (papierową) lub elektroniczną. Dotychczas nie istniała potrzeba wyodrębniania tej kategorii dokumentów, gdyż poza nimi nie funkcjonowały inne. Pojawia się ona w związku z projektowaną szeroką definicją dokumentów w k.c. oraz regulacjami procesowymi dotyczącymi dokumentów zawierających zapis dźwięku albo obrazu i dźwięku (protokół elektroniczny).

Do dokumentów tekstowych znajdą zastosowanie dotychczasowe, ale zmodyfikowane przepisy o dokumentach (art. 244 k.p.c. i nast.). Do pozostałych dokumentów będzie się odnosił art. 308 k.p.c.

Przepisy Oddziału 2 zatytułowanego „Dokumenty” będą regulowały prowadzenie dowodu z dokumentu zawierającego tekst. Znajdą one zastosowanie do dokumentów tekstowych (w postaci tradycyjnej i elektronicznej) umożliwiających identyfikację ich wystawców.

Przepisy k.p.c. rozróżniają dokumenty urzędowe i prywatne, w zależności od wystawcy dokumentu i jego formy. Konsekwencją powyższego podziału jest zróżnicowanie ich mocy dowodowej. Przepisy procesowe nie określają formy, jakiej mają odpowiadać dokumenty urzędowe, odsyłając w tym zakresie do przepisów szczególnych. Niektóre przepisy szczególne umożliwiają tworzenie dokumentów urzędowych w innej postaci niż tradycyjna (papierowa). Przykładem takiej szczególnej regulacji dopuszczającej wystawienie dokumentu urzędowego w postaci elektronicznej jest art. 107 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.), dotyczący decyzji administracyjnej. Proponuje się zatem wprowadzenie przepisu wyraźnie sankcjonującego istnienie dokumentów urzędowych sporządzonych w postaci tradycyjnej lub elektronicznej.

Wprowadzenie w k.c. pojęcia dokumentu w szerokim ujęciu nie wyeliminuje jednak potrzeby dalszego obowiązywania przepisu art. 308 k.p.c. Aktualnie reguluje on sposób przeprowadzania dowodu z tzw. dokumentów *sensu largo*. Zalicza się do nich wszelkie rzeczy ruchome zawierające jakąś treść, a w szczególności plany, szkice, rysunki, fotografie, itp. Takie nośniki, po zmianach, będą stanowiły desygnat pojęcia dokumentu. Projektuje się zatem utrzymanie reguły, że do dowodu z takich dokumentów (zawierających inną treść niż tekst), znajdą odpowiednie zastosowanie przepisy regulujące dowód z oględzin.

II. Informatyzacja procesu cywilnego

1. Rozszerzenie reguł dotyczących elektronicznego postępowania upominawczego

Proponuje się stworzenie w k.p.c. ogólnych ram prawnych dla wprowadzanych w przyszłości z informatyzowanych postępowań. Nastąpi to poprzez przeniesienie niektórych regulacji obowiązujących aktualnie w elektronicznym postępowaniu upominawczym do przepisów ogólnych o procesie. Z tego względu projektuje się zmiany, polegające na uchyleniu obowiązku przedkładania dokumentów wykazujących umocowanie w postępowaniach wszczętych drogą elektroniczną. Zwolnienie to będzie dotyczyło przedstawicieli ustawowych, organów, osób wymienionych w art. 67 k.p.c. oraz pełnomocników procesowych.

Zakłada się również uregulowanie elektronicznej formy wyroku. Będzie on utrwalany w systemie teleinformatycznym i opatrywany bezpiecznym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.). Projektowana regulacja znajdzie odpowiednie zastosowanie do nakazów zapłaty (art. 353² k.p.c.) i postanowień (art. 361 k.p.c.) wydawanych w tych postępowaniach, w których jest wykorzystywany system teleinformatyczny.

2. Wnoszenie pism procesowych drogą elektroniczną i doręczenia elektroniczne

Przewiduje się wprowadzenie elektronicznego trybu wnoszenia pism procesowych nie tylko w sprawach wszczętych drogą elektroniczną, ale również w tzw. tradycyjnych postępowaniach cywilnych.

Proponuje się nadanie uniwersalnego charakteru niektórym regułom obowiązującym aktualnie w elektronicznym postępowaniu upominawczym we wszystkich sprawach wszczętych drogą elektroniczną. W zakresie określonym przepisami szczególnymi, pisma procesowe będą mogły być wnoszone wyłącznie drogą elektroniczną. Ten obowiązek będzie spoczywał przede wszystkim na powodzie w elektronicznym postępowaniu upominawczym oraz na wierzycielu w postępowaniu w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu. Pisma procesowe wniesione z pominięciem tej drogi (np. pismo w postaci tradycyjnej) nie będą wywoływały skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu. Wnoszący pismo będzie zawiadamiany o tym fakcie bez konieczności wydawania decyzji procesowej w postaci zarządzenia lub postanowienia.

Natomiast w pozostałych postępowaniach proponuje się wprowadzenie możliwości wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną. Strona (jej organ, przedstawiciel ustawowy lub pełnomocnik) będzie mogła wybrać tą drogę wnoszenia pism procesowych i z niej zrezygnować.

Przepisy określą warunki formalne pism procesowych wnoszonych drogą elektroniczną. Pierwsze pismo procesowe wnoszone tą drogą będzie musiało zawierać dane pozwalające na identyfikację strony (numer PESEL albo KRS albo NIP albo inny identyfikator). Pismo będzie podpisywane podpisem elektronicznym

weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu lub podpisem elektronicznym potwierdzonym profilem zaufanym e-PUAP w rozumieniu art. 3 pkt 15 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. Nr 64, poz. 565 z późn. zm.). Jedynie w odniesieniu do pism składanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym dopuszczalne będzie posłużenie się podpisem elektronicznym nadawanym w systemie teleinformatycznym obsługującym to postępowanie. Pismo podlegające opłacie będzie wnoszone wraz z opłatą. W trakcie prac nad projektem ustawy zostaną uwzględnione przepisy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku, o ile wejdzie ono w życie. Projektuje się również upoważnienie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowych wymagań dotyczących trybu zakładania konta w systemie teleinformatycznym służącym do prowadzenia postępowania sądowego oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w tym postępowaniu, mając na względzie sprawność postępowania, dostępność drogi elektronicznej dla stron postępowania oraz ochronę praw stron postępowania, przy uwzględnieniu możliwości składania jednorazowo wielu pozwów.

W zakresie doręczeń również proponuje się rozszerzenie stosowania doręczeń elektronicznych. Będą one wykorzystywane nie tylko w sprawach wszczętych drogą elektroniczną. Przewiduje się bowiem wprowadzenie zasady, wedle której pisma będą doręczane elektronicznie uczestnikom postępowania (stronom, organom, przedstawicielom ustawowym lub pełnomocnikom), którzy wybrali drogę elektroniczną w zakresie składania pism procesowych. Wybór będzie dokonywany w piśmie procesowym składanym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania sądowe. Rezygnacja z wnoszenia pism drogą elektroniczną będzie równoznaczna z rezygnacją z doręczeń elektronicznych.

Doręczenie elektroniczne nastąpi w chwili potwierdzenia odbioru (ściślej, w chwili „wejścia” na konto użytkownika), a w razie braku tego potwierdzenia – z upływem czternastu dni od daty umieszczenia pisma w systemie teleinformatycznym.

Jeżeli pełnomocnicy obu stron będą korzystali z elektronicznych doręczeń, to umieszczenie pisma procesowego w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe będzie równoznaczne z dopełnieniem obowiązku doręczenia odpisu pisma pełnomocnikowi strony przeciwnej, o którym mowa w art. 132 § 1 k.p.c. W pozostałych przypadkach będą sporządzane wydruki pism, które będą doręczane pozostałym stronom.

Projektuje się dopuszczenie możliwości potwierdzenia za zgodność z oryginałem odpisu dokumentu (tradycyjnego) powstałego w wyniku przekonwertowania go do postaci elektronicznej oraz dokumentu w postaci elektronicznej. W związku z tym uzupełnione zostaną również przepisy ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 z późn. zm.). Wniesienie pisma procesowego drogą elektroniczną nie będzie wyłączało możliwości składania dowodów z dokumentów mających postać tradycyjną.

Przewiduje się upoważnienie Ministra Sprawiedliwości, aby w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji określił w drodze rozporządzenia tryb i sposób dokonywania doręczeń elektronicznych, mając na względzie zapewnienie skuteczności doręczeń oraz ochronę praw osób, którym pisma są doręczane.

W odniesieniu do doręczeń tradycyjnych, zakłada się wykorzystanie systemu teleinformatycznego operatora pocztowego do przekazywania informacji o doręczeniu pism sądowych przez operatora pocztowego. Dane zamieszczone w tym systemie lub wydruk z tego systemu będą stanowiły potwierdzenie odbioru. Rozwiązanie to będzie stosowane alternatywnie w stosunku do tradycyjnej formy potwierdzenia odbioru.

Powyższe zmiany znacznie skrócą czas potrzebny do złożenia pisma procesowego do sądu oraz doręczenia pism adresatom. Skrócą się też okresy oczekiwania organów procesowych na informację o dacie i sposobie doręczenia pisma lub o ewentualnych przeszkodach uniemożliwiających dokonanie tej czynności. Wprowadzenie elektronicznego potwierdzenia odbioru ograniczy skalę problemów związanych z zaginięciem zwrotnych potwierdzeń odbioru (przesyłki te aktualnie nie są rejestrowane). Zmiany te pozwolą również na ograniczenie wydatków związanych z przesyłaniem korespondencji.

3. Zmiany dotyczące wdrożenia protokołu elektronicznego

a) Udostępnianie zapisu obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia

Przepis art. 9 § 2 k.p.c. przewiduje, że strony i uczestnicy postępowania mają prawo do otrzymania z akt sprawy zapisu dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego, chyba że protokół został sporządzony wyłącznie pisemnie. Wynika stąd, że z zapisem obrazu i dźwięku strony i uczestnicy postępowania mogą zapoznać się jedynie w sądzie. Korzystanie z zapisu samego dźwięku (np. w celu sporządzenia pisma procesowego przez stronę) może być jednak bardzo czasochłonne i mało efektywne. Dotyczy to zwłaszcza takich zapisów, w których nie sporządzono wystarczającej liczby adnotacji. Problemатyczne jest wówczas ustalenie osoby wypowiadającej określone słowa. Zakłada się zatem udostępnianie stronom i uczestnikom nie tylko zapisu dźwięku, ale również zapisu obrazu i dźwięku, o ile został on sporządzony.

b) Protokół skrócony

Przepis art. 158 § 1 k.p.c. określa treść protokołu pisemnego sporządzanego wraz z zapisem elektronicznym (tzw. protokół skrócony). Z uwagi na problemy związane ze zmianą metodyki pracy sędziów w początkowym okresie funkcjonowania protokołu elektronicznego, zachodzi potrzeba rozszerzenia treści protokołu skróconego. Zakłada się możliwość wprowadzenia do tego protokołu takich elementów, które są zamieszczane w protokołach tradycyjnych. W protokole skróconym będą mogły być ujawniane wnioski i twierdzenia stron, przy czym zamiast nich możliwe będzie powołanie się na pisma przygotowawcze. W protokole tym będą mogły być zamieszczane także wyniki postępowania dowodowego oraz inne okoliczności istotne dla przebiegu posiedzenia.

c) Transkrypcja

Przewiduje się rezygnację z aktualnej regulacji zawartej w art. 158 § 4 k.p.c., według której o sporządzeniu transkrypcji decyduje prezes sądu. Nie jest on bowiem organem procesowym. Decyzję w tym przedmiocie powinien zatem podejmować przewodniczący. Chodzi przy tym – podobnie jak na gruncie innych przepisów k.p.c. dotyczących uprawnień przewodniczącego – zarówno o przewodniczącego wydziału, jak i przewodniczącego składu orzekającego.

d) Forma ugody sądowej

Proponuje się wprowadzenie regulacji pozwalającej na sporządzenie ugody sądowej w dokumencie stanowiącym załącznik do protokołu. Pod tekstem ugody winny znaleźć się podpisy stron, a niemożność jej podpisania sąd będzie stwierdzał w protokole. Należy dodać, że proponowane rozwiązanie znajdzie zastosowanie również wtedy, gdy jest sporządzany tradycyjny protokół pisemny.

e) Elektroniczne uzasadnienie orzeczenia

Aktualnie uzasadnienie wyroku jest sporządzane w postaci pisemnej. Praktyka wskazuje, że pisemne uzasadnienia są obszerne, a w niektórych przypadkach ich rozmiar jest niewspółmierny do stopnia skomplikowania sprawy. Z tego względu, sporządzenie uzasadnienia wyroku stanowi zazwyczaj czynność bardzo czasochłonną. Przewiduje się zatem wprowadzenie możliwości sporządzenia elektronicznego uzasadnienia (w postaci zapisu elektronicznego), co przyczyni się do przyspieszenia postępowania. Sporządzenie elektronicznego uzasadnienia nie będzie obligatoryjne i będzie dopuszczalne tylko wtedy, gdy przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk. Takie uzasadnienie będzie jednak odpowiadało wymogom przewidzianym w art. 328 § 2 k.p.c. Elektroniczne uzasadnienie będzie sporządzane bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku i nie będzie wymagało podpisania przez członków składu orzekającego. Stronie, która zażąda doręczenia uzasadnienia, będzie doręczany odpis wyroku wraz z transkrypcją uzasadnienia. Od tego doręczenia będzie biegł termin do wniesienia środka zaskarżenia. Identyczny sposób sporządzania uzasadnienia znajdzie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym.

Aktualnie przepis art. 387 § 1 k.p.c. statuuje jako zasadę sporządzanie z urzędu uzasadnienia wyroku wydanego przez sąd odwoławczy. W drodze wyjątku, jedynie wyrok oddalający apelację podlega uzasadnieniu na żądanie strony. Przewiduje się rozszerzenie zakresu tego wyjątku również na orzeczenie zmieniające zaskarżony wyrok. Będzie ono podlegało uzasadnieniu tylko na wniosek strony. Równocześnie należy doprecyzować treść art. 387 § 2 k.p.c., gdyż nie określa on terminu sporządzenia uzasadnienia wyroku na żądanie strony. Konieczne jest więc wprowadzenie regulacji przewidującej dwutygodniowy termin na sporządzenie uzasadnienia wyroku oddalającego apelację lub zmieniającego zaskarżony wyrok.

Termin ten będzie rozpoczynał swój bieg z chwilą zgłoszenia stosownego żądania przez stronę.

W celu przyspieszenia postępowania apelacyjnego proponuje się również rozszerzenie zakresu stosowania tzw. uproszczonego uzasadnienia. Aktualnie takie rozwiązanie funkcjonuje jedynie w postępowaniu uproszczonym. Przepis art. 505¹³ § 2 k.p.c. przewiduje, że w przypadku, w którym sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego, uzasadnienie może być ograniczone do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisu prawa. Zakłada się, że podobna regulacja zostanie zamieszczona w przepisach o postępowaniu apelacyjnym i przez to znajdzie zastosowanie nie tylko w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym.

4. Przeprowadzenie dowodu za pomocą urządzeń umożliwiających dokonanie czynności na odległość.

Zgodnie z przepisem art. 235 § 2 zd. 2 k.p.c., sąd przeprowadza dowód za pomocą urządzeń umożliwiających dokonanie czynności na odległość przy obecności sądu wezwanego lub referendarza sądowego w tym sądzie. Z uwagi na to, że obecność sędziego lub referendarza sądowego w sądzie wezwanym jest zbędna, proponuje się rezygnację z tego wymogu.

5. Zmiana przepisów o elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Analiza funkcjonowania elektronicznego postępowania upominawczego skłania do wprowadzenia nowych regulacji mających na celu stworzenie dalszych zachęt do korzystania z tej drogi procedowania. Potrzeba zmian w elektronicznym postępowaniu upominawczym ogniskuje się wokół następujących kwestii:

- a) umożliwienie powodowi złożenia wniosku o umorzenie (zakończenie) postępowania w razie zaistnienia określonych zdarzeń procesowych,
- b) uzupełnianie opłaty od pozwu,
- c) sprecyzowanie zakresu, w jakim pozew i sprzeciw podlegają uzupełnieniu w razie przekazania sprawy do postępowania zwykłego.

Ad a. W wielu przypadkach elektroniczne postępowanie upominawcze jest dla powoda jedynym interesującym go sposobem dochodzenia roszczeń przed sądem. Procedowanie w ramach tzw. postępowania zwykłego lub innego postępowania

odrębnego może być dla powoda ekonomicznie nieefektywne. W takiej sytuacji cofnąłby on pozew. Aby uprościć i przyspieszyć proces, należy wprowadzić możliwość złożenia wraz z pozwem wniosku o umorzenie postępowania w określonych sytuacjach, tj. w przypadkach przewidzianych w art. 505³³ § 1 i 505³⁴ § 1 k.p.c. Rozwiązanie to będzie wzorowane na instytucji istniejącej w europejskim postępowaniu nakazowym (postępowaniu w sprawie europejskiego nakazu zapłaty).

Ad b. Procedowanie w ramach elektronicznego postępowania upominawczego rodzi oszczędności w zakresie kosztów rozpoznawania spraw, a zwłaszcza kosztów doręczeń. Z tego względu powód uiszcza obniżoną opłatę od pozwu. Proponuje się również zwolnienie powoda z obowiązku uiszczenia opłaty uzupełniającej od pozwu w razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu.

Ad c. Aktualne brzmienie przepisu art. 505³⁷ k.p.c. powoduje, że niektóre sądy, po przekazaniu im sprawy przez e-sąd, wzywają do usunięcia braków formalnych pozwu w takim zakresie, że wypacza to założenia konstrukcyjne elektronicznego postępowania upominawczego. Proponuje się zatem doprecyzowanie tego przepisu poprzez wskazanie katalogu braków formalnych podlegających uzupełnieniu na tym etapie postępowania oraz konsekwencji procesowych nieuzupełnienia braków sprzeciwu. Zarówno w przypadku pozwu, jak i sprzeciwu, uzupełnieniu będzie podlegał jedynie brak dokumentu wykazującego umocowanie zgodnie z art. 68 § 1 k.p.c. oraz brak pełnomocnictwa. Przewodniczący będzie wzywał do ich złożenia w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania. Niewykonanie tego obowiązku przez powoda spowoduje umorzenie postępowania. W razie nieusunięcia braków sprzeciwu, sąd odrzuci sprzeciw.

III. Inne zmiany w postępowaniu rozpoznawczym

1. Wyłączenie sędziego

Zgodnie z przepisem art. 50 § 3 k.p.c., aż do rozstrzygnięcia wniosku o wyłączenie sędziego może spełniać tylko czynności nie cierpiące zwłoki. W razie złożenia takiego wniosku niedopuszczalne jest podejmowanie przez sędziego innych czynności procesowych. W rezultacie, wniosek o wyłączenie sędziego jest wykorzystywany przez strony (głównie pozwanych) do przedłużania postępowania.

Przestał on zatem pełnić przypisaną mu funkcję, a stał się instrumentem taktyki procesowej. Praktyka wskazuje, że uwzględniana jest stosunkowo niewielka liczba tych wniosków. Dlatego proponuje się wprowadzenie zasady, wedle której sędzia, którego dotyczy wniosek o wyłączenie, podejmuje dalsze czynności, za wyjątkiem wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Uwzględniając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd będzie mógł znieść postępowanie w części obejmującej czynności dokonane po złożeniu tego wniosku, chyba że były to czynności nie cierpiące zwłoki.

2. Wskazanie adresu strony będącej osobą fizyczną w piśmie procesowym

Zgodnie z treścią art. 126 § 2 k.p.c., pierwsze pismo procesowe wnoszone w danej sprawie powinno zawierać oznaczenie miejsca zamieszkania stron, ich przedstawicieli ustawowych lub pełnomocników. Wykonanie obowiązku podania adresu zamieszkania w pierwszym piśmie procesowym ma na celu umożliwienie sądowi porozumiewania się ze stroną. Uzupełnieniem art. 126 § 2 k.p.c. jest art. 136 § 1 k.p.c. zobowiązujący strony do zawiadamiania sądu o każdej zmianie miejsca swojego zamieszkania (do chwili uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie). Pojęcie miejsca zamieszkania jest zdefiniowane w przepisie art. 25 k.c., który stanowi, że jest to miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu. Wskazanie miejscowości, w której strona ma miejsce zamieszkania lub siedzibę ma doniosłe znaczenie w postępowaniu cywilnym (np. dla określenia właściwości miejscowej sądu), ale nie gwarantuje możliwości porozumiewania się ze stroną. Z tego względu proponuje się uzupełnienie powyższych przepisów, polegające na nałożeniu obowiązku oznaczenia adresów stron w pierwszym piśmie procesowym oraz zawiadamiania o każdej zmianie adresu w trakcie postępowania. Może to być adres zamieszkania lub siedziby, faktycznego pobytu, miejsca wykonywania pracy lub działalności gospodarczej. Propozycja ta uwzględnia regulację zawartą w art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 z późn. zm.) dotyczącą udostępniania informacji zawartych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Przepis ten wyłącza możliwość udostępniania informacji o adresie zamieszkania przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, o ile nie jest on taki sam, jak miejsce wykonywania działalności gospodarczej. W odniesieniu do pozwów

(wniosków) kierowanych przeciwko funkcjonariuszom publicznym wystarczające będzie oznaczenie adresu ich pracodawcy. Dzięki temu zostanie wyeliminowane potencjalne niebezpieczeństwo związane z wykorzystaniem informacji o adresie miejsca ich zamieszkania (pobytu) dla celów pozaprosesowych.

3. Zawieszenie postępowania

Zakłada się wprowadzenie możliwości zawieszenia postępowania w razie przedstawienia przez sąd w tym postępowaniu pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu albo Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Kwestia zawieszenia postępowania w razie przedstawienia pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu jest aktualnie unormowana w § 106 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 z późn. zm.). Usytuowanie tej regulacji w akcie wykonawczym rodzi jednak wątpliwości, gdyż problematyka ta wykracza poza zakres upoważnienia ustawowego, a przepisy dotyczące podstaw zawieszenia postępowania, jako wyjątki od konstytucyjnego prawa do rozpoznania sprawy bez zwłoki, należą do tzw. materii ustawowej.

Wzorem proponowanej regulacji byłby przepis art. 124 § 1 pkt 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270 z późn. zm.), z tym zastrzeżeniem, że zawieszenie postępowania będzie miało charakter fakultatywny.

4. Uprzedzenie o możliwej podstawie prawnej rozstrzygnięcia

W postępowaniu cywilnym obowiązuje zasada, że na stronie spoczywa ciężar sformułowania żądania i przytoczenia okoliczności faktycznych je uzasadniających. Ocena prawna zgłoszonego żądania należy zaś do sądu (*da mihi factum, dabo tibi ius*). Strona lub uczestnik mogą wprawdzie wskazać podstawę prawną swoich żądań, ale nie mają takiego obowiązku. Wchodząca w rachubę podstawa prawna ma jednak istotne znaczenie, gdyż w gruncie rzeczy to ona kształtuje zakres faktów i dowodów, jakie powinny być zgłoszone przez stronę lub uczestnika postępowania. W praktyce zdarza się, że o potrzebie przytoczenia i udowodnienia określonych faktów zaskoczona strona dowiaduje się dopiero z ustnych motywów niekorzystnego dla niej orzeczenia lub z jego uzasadnienia. Wtedy

bowiem dochodzi do „ujawnienia” podstawy prawnej zastosowanej przez sąd. W celu wyeliminowania takich sytuacji, proponuje się wprowadzenie instytucji uprzedzenia stron (uczestników postępowania) o możliwych podstawach prawnych rozstrzygnięcia. Uprzedzenie będzie dokonywane przez sąd na rozprawie i powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w protokole. W razie potrzeby sąd wyjaśni również wskazaną podstawę prawną. Obowiązki te będą odnosiły się wyłącznie do podstawy rozstrzygnięcia o żądaniach głównych i nie będą rozciągały się na podstawy tzw. żądań ubocznych (np. żądanie zasądzenia odsetek lub kosztów procesu). Oparcie rozstrzygnięcia na innej podstawie prawnej niż wskazana na rozprawie będzie uchybieniem procesowym mogącym mieć wpływ na wynik sprawy.

5. Rezygnacja ze sprawozdania sędziego podczas rozprawy apelacyjnej

Zgodnie z art. 377 k.p.c., po wywołaniu sprawy rozprawa zaczyna się od sprawozdania sędziego, który zwięźle przedstawia stan sprawy ze szczególnym uwzględnieniem zarzutów i wniosków apelacyjnych. W praktyce, zwłaszcza w sprawach, w których występują skomplikowane zagadnienia faktyczne lub prawne, przewodniczący zarządza odbycie przez skład orzekający tzw. narady wstępnej. W takim przypadku stan faktyczny sprawy jest znany członkom składu orzekającego; oczywiście jest on znany uczestnikom postępowania. Z tego względu, w sprawach, w których odbyła się narada wstępna należy wprowadzić możliwość odstąpienia od obowiązku przedstawienia sprawozdania na rozprawie w razie nieobecności stron lub za zgodą obecnych stron.

6. Zmiany dotyczące czynności referendarzy sądowych

Proponuje się wprowadzenie regulacji, według której odrzuceniu będzie podlegała także niedopuszczalna skarga na czynność referendarza sądowego oraz skarga zawierająca braki formalne, których nie uzupełniono w terminie. W aktualnym stanie prawnym odrzuceniu podlega wyłącznie skarga spóźniona lub nieopłacona. W praktyce przyjmuje się, że w razie nieuzupełnienia braków formalnych, skarga podlega zwrotowi. Aktualna regulacja jest odmienna od przepisów normujących podstawy odrzucenia innych środków zaskarżenia, a takie zróżnicowanie nie znajduje wystarczającego uzasadnienia.

Zakłada się również wprowadzenie do przepisów normujących postępowanie upominawcze (tradycyjne) regulacji pozwalającej referendarzom sądowym na dokonywanie wszystkich czynności w tym postępowaniu. Jej wzorem będzie przepis art. 505³⁰ § 1 k.p.c. Aktualnie obowiązujące przepisy pozwalają referendarzom sądowym na podejmowanie tylko niektórych czynności w postępowaniu upominawczym, co dezorganizuje pracę sądów (konieczność zmiany referenta, przekazywanie akt). Brak jest podstaw do utrzymywania rozróżnienia w tym zakresie pomiędzy elektronicznym i tradycyjnym postępowaniem upominawczym.

Projektuje się też powierzenie referendarzom sądowym możliwości orzekania w sprawach o złożenie świadczenia do depozytu sądowego oraz o zwrot i wydanie tego przedmiotu z depozytu. W sprawach tych sąd nie rozpoznaje sporu o prawo, a zakres okoliczności podlegających badaniu przez sąd jest bardzo ograniczony.

7. Ograniczenie kognicji sądów powszechnych w sprawach spadkowych

Przewiduje się powierzenie notariuszom czynności w sprawach spadkowych rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym (w tym zarząd spadku nieobjętego, zabezpieczenie spadku i spis inwentarza, ogłoszenie testamentu, odmowa przyjęcia obowiązków wykonawcy testamentu). Notariusz będzie mógł dokonać czynności w tych sprawach tylko wówczas, gdy nie zachodzi spór pomiędzy uczestnikami. W razie stwierdzenia takiego sporu, notariusz odmówi dokonania czynności i przekaże sprawę właściwemu sądowi (zazwyczaj sądowi spadku). Stosowne zmiany w powyższym zakresie zostaną wprowadzone nie tylko w przepisach k.p.c., ale również w przepisach cytowanej wyżej ustawy - Prawo o notariacie.

8. Dopuszczalność wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym

Zakłada się wprowadzenie do przepisów o procesie regulacji pozwalającej na wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym. Wzorcem projektowanej regulacji będzie przepis art. 479¹⁷ k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym przed dniem 3 maja 2012 r.). Wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym będzie dopuszczalne wtedy, gdy pozwany uzna powództwo oraz gdy po złożeniu przez strony pism procesowych

i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna – mając na względzie całokształt zgłoszonych twierdzeń i dowodów – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. W takim przypadku postanowienia dowodowe będą również wydawane na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złoży wniosek o przeprowadzenie rozprawy, to wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym będzie niedopuszczalne, chyba że pozwany uzna powództwo. Proponowana regulacja będzie wprowadzić stanowiąc wyłom od zasady jawności i kontradiktoryjności procesu cywilnego, ale przyczyni się do usprawnienia postępowania w tych sprawach, w których sąd dojdzie do przekonania, że nie jest potrzebne przeprowadzenie rozprawy.

9. Odrzucenie sprzeciwu w europejskim postępowaniu nakazowym

Proponuje się uzupełnienie przepisów k.p.c. normujących europejskie postępowanie nakazowe, polegające na wprowadzeniu podstawy prawnej do odrzucenia sprzeciwu złożonego w tym postępowaniu. Europejskie postępowanie nakazowe zostało unormowane w przepisach Rozporządzenia nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) z dnia 12 grudnia 2006 r. ustanawiającego postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty (Dz. Urz. UE L 399 z 30.12.2006, s. 1). Wykonaniu prawa wspólnotowego służą przepisy art. art. 505¹⁵ - 505²⁰ k.p.c. Powyższe akty prawne nie określają jednak skutków wniesienia sprzeciwu po upływie terminu lub z innych przyczyn niedopuszczalnego albo którego braków pozwany nie usunął w terminie. Projektowany przepis, wzorowany na treści art. 504 § 1 k.p.c., będzie stanowił podstawę do odrzucenia sprzeciwu.

10. Samodzielne utrwalanie przebiegu posiedzenia

Przepisy k.p.c. nie zawierają regulacji dotyczącej możliwości samodzielnego utrwalania przebiegu posiedzenia przez stronę. Konsekwencją tego jest zróżnicowana praktyka sądów w tym zakresie. Dlatego proponuje się wprowadzenie przepisu wzorowanego na treści art. 358 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.). Strona będzie mogła utrwalać przebieg posiedzenia za zgodą sądu. Sąd odmówi udzielenia tej zgody wtedy, gdy przeciwko utrwalaniu przebiegu posiedzenia przemawia względ na

prawidłowość postępowania. Strona będzie mogła posługiwać się wyłącznie urządzeniem rejestrującym dźwięk, a samodzielna rejestracja obrazu będzie niedopuszczalna.

IV. Zmiany dotyczące postępowania klauzulowego

1. Zmiany w przepisach dotyczących nadawania klauzuli wykonalności tradycyjnym tytułom egzekucyjnym

Wyrokiem z dnia 22 listopada 2010 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności § 182 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2007 r., Nr 38, poz. 249 z późn. zm.) w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2009 r. z art. 41 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, a przez to z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zakwestionowany przepis dopuszczał możliwość nadania klauzuli wykonalności orzeczeniu sądowemu i ugodzie sądowej bez wydawania oddzielnego postanowienia w tym przedmiocie, chyba że klauzula miała być nadana na rzecz osoby lub przeciwko osobom, które nie były wymienione w tytule egzekucyjnym jako uprawnione lub zobowiązane albo tytuł egzekucyjny został wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Nadawanie klauzuli w postaci postanowienia wraz z uzasadnieniem powoduje dodatkowe obciążenie sądów i ma niekorzystny wpływ na szybkość i sprawność rozpoznawania wniosków o nadanie klauzuli wykonalności oraz pozostałych spraw sądowych. Nadanie tzw. deklaratywnej klauzuli wykonalności orzeczeniu sądowemu nie jest czynnością tak doniosłą, aby wymagane było sporządzenie odrębnego postanowienia w tym przedmiocie. Uproszczona forma nadawania klauzuli wykonalności funkcjonowała od kilkudziesięciu lat i była powszechnie akceptowana. Zauważyć przy tym należy, że Trybunał Konstytucyjny zakwestionował cytowany wyżej przepis jedynie ze względu na umiejscowienie go w rozporządzeniu, a nie w ustawie. Tym samym nie podważył istoty samej regulacji.

Zakłada się również racjonalizację niektórych rozwiązań w postępowaniu klauzulowym. Należy wprowadzić zasadę, że orzeczenie o kosztach postępowania klauzulowego podlega wykonaniu bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności. Takie zwolnienie z obowiązku opatrzenia klauzulą wykonalności tytułu

egzekucyjnego obowiązuje w odniesieniu do postanowień komornika o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego i kosztów egzekucji.

Racjonalizacji postępowania klauzulowego będzie również służyła zmiana przepisu art. 794 zd. 1 k.p.c. Proponuje się bowiem uchylenie obowiązku przeprowadzenia rozprawy w sprawach o ponowne wydanie tytułu wykonawczego zamiast utraconego.

Należy również nadać rangę reguły ustawowej powszechnie stosowanej w praktyce zasadzie, że postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności sąd doręcza wyłącznie wierzycielowi. Doręczenie tego postanowienia dłużnikowi mogłoby umożliwić mu podjęcie działań zmierzających do usunięcia składników majątkowych w celu uniknięcia egzekucji. Dłużnik dowiadyuje się więc o nadaniu klauzuli wykonalności dopiero w wyniku doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji.

Proponuje się też odrębne uregulowanie zasad sporządzania uzasadnienia postanowienia o nadaniu tzw. uproszczonej klauzuli wykonalności. Uzasadnienie postanowienia będzie sporządzane na wniosek zgłoszony przez wierzyciela albo dłużnika w terminie tygodniowym, liczonym odmiennie dla każdego z nich. W przypadku wierzyciela, termin ten będzie rozpoczynał bieg w dniu doręczenia mu tytułu wykonawczego. W odniesieniu do dłużnika, termin ten będzie biegł od chwili doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Proponowana regulacja będzie miała ogólne znaczenie, gdyż będzie dotyczyła sporządzania i doręczania uzasadnienia wszystkich postanowień o nadaniu klauzuli wykonalności. Ze względu na wprowadzenie odrębnego unormowania kwestii sporządzania uzasadnień postanowień o nadaniu klauzuli wykonalności, konieczne będzie również uzupełnienie dotychczasowej regulacji odnoszącej się do terminu wnoszenia zażalenia na te postanowienia.

2. Zmiany w zakresie elektronicznej klauzuli wykonalności.

Proponuje się nowelizację art. 783 k.p.c., polegającą na zmianie przepisu § 4, który dotyczy pozostawienia klauzuli wykonalności wyłącznie w systemie teleinformatycznym, jeżeli klauzula ta została nadana tytułowi egzekucyjnemu w postaci elektronicznej (orzeczeniom wydanym w elektronicznym postępowaniu

upominawczym oraz bankowym tytułom egzekucyjnym). Reguła ta nie obejmie przypadków, o których mowa w art. 778¹, 787, 787¹, 788 oraz 789 k.p.c.

3. Nadawanie klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym

Nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu będzie dokonywane w postępowaniu inicjowanym wyłącznie drogą elektroniczną. W tym celu konieczna jest zmiana przepisów k.p.c. oraz ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm. – dalej „ustawa – Prawo bankowe”). Wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu będzie mógł być złożony wyłącznie drogą elektroniczną i będzie mógł dotyczyć tylko jednego bankowego tytułu egzekucyjnego. Czynności w sprawach o nadanie klauzuli wykonalności takim tytułom będą mogli wykonywać referendarze sądowi, dzięki czemu nastąpi odciążenie sędziów. Postanowienie w przedmiocie wniosku będzie miało postać elektroniczną.

Projektowane zmiany ustawy – Prawo bankowe zmierzają do unormowania elektronicznej postaci bankowego tytułu egzekucyjnego, jako dokumentu tworzonego wyłącznie w systemie teleinformatycznym i podpisanego przez osoby uprawnione do działania w imieniu banku bezpiecznym podpisem elektronicznym, w rozumieniu art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym. Określona zostanie również treść bankowego tytułu egzekucyjnego. Przewiduje się także upoważnienie Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych oraz ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa, które określi strukturę i szczegółową treść bankowego tytułu egzekucyjnego.

Ponadto proponuje się uzupełnienie regulacji zawartej w art. 97 ustawy – Prawo bankowe, przez dodanie przepisu stanowiącego, że oświadczenie o poddaniu się egzekucji składa się na formularzu pisemnym lub elektronicznym. Uzupełnienia wymaga również delegacja ustawowa zawarta w przepisie art. 96 ust. 4 ustawy – Prawo bankowe. Minister Sprawiedliwości zostanie bowiem upoważniony do określenia w drodze rozporządzenia struktury i sposobu sporządzania elektronicznych odpisów dokumentów, które powinny zostać dołączone do wniosku.

W celu wdrożenia elektronicznego postępowania w sprawach o nadanie klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym projektuje się zmianę art. 16

i 20 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych w celu stworzenia prawnych podstaw do przekazania jednemu lub kilku sądom rejonowym rozpoznawania spraw w tym postępowaniu oraz wydziałów odwoławczych rozpoznających zażalenia od orzeczeń tych sądów. Umożliwi to utworzenie, w zależności od potrzeb, jednego lub kilku wyspecjalizowanych sądów prowadzących elektroniczne postępowania o nadanie klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym.

Wprowadzenie inicjowanego drogą elektroniczną postępowania w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu pozwoli osiągnąć następujące cele:

- przyspieszenie postępowania w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu i odciążenie sądów;
- wyeliminowanie problemów prawnych występujących w związku ze zróżnicowanym orzecznictwem sądów nadających klauzule wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym;
- rozszerzenie możliwości wszczynania postępowania egzekucyjnego drogą elektroniczną oraz posługiwania się elektronicznym tytułem wykonawczym;
- uproszczenie procedur wierzyciela związanych z wydawaniem i późniejszym korzystaniem z elektronicznego bankowego tytułu egzekucyjnego;
- ograniczenie kosztów postępowania dzięki dopuszczeniu dokumentów elektronicznych, zmniejszenie kosztów obsługi po stronie wierzycieli i sądu oraz ograniczenie kosztów późniejszej egzekucji.

Bankowe tytuły egzekucyjne wydane na podstawie dotychczasowych przepisów będą zaopatrywane w klauzule wykonalności na dotychczasowych zasadach. Ta reguła pozwoli wprowadzić nowy typ postępowania elektronicznego, nie tylko bez zbędnych problemów z konwersją dokumentów istniejących wyłącznie w postaci papierowej, ale rozwiąże też problemy prawne związane z odmiennymi warunkami wystawiania bankowych tytułów egzekucyjnych, zawartymi w przepisach dotychczasowych.

V. Informatyzacja postępowania egzekucyjnego

1. Droga elektroniczna

Obecnie wierzyciel, który uzyskał tytuł wykonawczy w elektronicznym postępowaniu upominawczym może złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji drogą elektroniczną. Proponuje się rozszerzenie możliwości korzystania z drogi elektronicznej również w odniesieniu do innych pism (wniosków i oświadczeń) składanych w postępowaniu egzekucyjnym. Wnioski i oświadczenia w przypadkach określonych w przepisach szczególnych będą składane wyłącznie drogą elektroniczną. Proponuje się również przyznanie kompetencji Ministrowi Sprawiedliwości, aby w drodze rozporządzenia określił sposób sporządzania zawiadomień i wyjaśnień w postaci elektronicznej, warunki organizacyjno-techniczne posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej przesyłanymi przez komornika sądowego wierzycielowi oraz warunki udokumentowania zawiadomień i wyjaśnień w postaci elektronicznej w aktach egzekucyjnych, przy uwzględnieniu bezpieczeństwa posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej, dostępności akt egzekucyjnych dla stron postępowania egzekucyjnego i potrzeby przyspieszenia postępowania egzekucyjnego.

2. Elektroniczna licytacja ruchomości

Projektowane przepisy mają na celu aktywizowanie sprzedaży ruchomości, jako jednego z typowych sposobów zbycia zajętych rzeczy w postępowaniu egzekucyjnym, przy zachowaniu gwarancji procesowych. Konieczne jest zatem wprowadzenie do przepisów o egzekucji z ruchomości odrębnego rozdziału zawierającego regulacje dotyczące sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej. Ta forma sprzedaży będzie dokonywana na wniosek wierzyciela, zgłoszony przed wyznaczeniem terminu licytacji lub wraz z wnioskiem o wyznaczenie terminu drugiej licytacji. Będzie ona dopuszczalna tylko wtedy, gdy zajęte ruchomości zostaną oddane pod dozór osobie trzeciej (innej niż dłużnik). Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej będzie dokonywana za pośrednictwem dedykowanego systemu teleinformatycznego obsługującego takie licytacje. W systemie tym będą też zamieszczane obwieszczenia o licytacji, a dostęp do niego będzie zapewniony w każdym sądzie rejonowym. Rękojmia będzie składana za pośrednictwem tego

systemu albo bezpośrednio komornikowi. Komornik udzieli przybicia osobie, która zaofiaruje najwyższą cenę w chwili zakończenia licytacji. Przybicie będzie dokonywane w systemie teleinformatycznym. Zawiadomienie o przybiciu oraz zrzeczenie się nabycia ruchomości również będą przesyłane drogą elektroniczną. Nabywca, na rzecz którego zostanie udzielone przybicie, będzie zobligowany uiścić cenę nabycia do godziny dwunastej dnia następnego. Natomiast w razie nieuiszczenia tej ceny, komornik przeprowadzi licytację na nowo. System teleinformatyczny obsługujący licytacje elektroniczne będzie wykorzystywany również do nielicytacyjnych form sprzedaży (art. 864 § 1, 864¹, 865 § 1, 866¹ i 866² k.p.c.).

Projektuje się nałożenie na Krajową Radę Komorniczą obowiązku utworzenia i utrzymywania systemu teleinformatycznego obsługującego licytacje elektroniczne.

3. Elektroniczne zajęcie rachunku bankowego

Koncepcja elektronicznego zajęcia stanowi realizację postulatów komorników sądowych i banków w zakresie usprawnienia i przyspieszenia wymiany informacji związanych z wykonywaniem zajęć wierzytelności z rachunku bankowego. Wykorzystanie systemu teleinformatycznego umożliwi tanią i szybką realizację zajęć wierzytelności z rachunków bankowych. Zakłada się zatem, że zawiadomienia komornika sądowego (właściwe dla zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego) oraz oświadczenia trzeciodłużnika (banku) w trakcie realizacji tego zajęcia będą składane drogą elektroniczną. W związku z faktem, że system teleinformatyczny realizujący doręczenia elektroniczne pomiędzy komornikiem sądowym a trzeciodłużnikiem będzie finansowany z opłat podmiotów, które go użytkują, konieczne jest stworzenie czytelnych zasad finansowania tego systemu i zasad rozliczania kosztów poniesionych przez komornika sądowego w toku realizacji zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego. Dlatego w art. 39 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011r. Nr 231, poz. 1376) należy wyraźnie wskazać, że koszty dostępu do systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcia wierzytelności z rachunków bankowych stanowią wydatki w toku postępowania egzekucyjnego.

W przepisach ustawy – Prawo bankowe zostaną wprowadzone regulacje nakładające na banki obowiązek utworzenia i prowadzenia systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego.

W zakresie tego zajęcia banki oraz przedstawicielstwa banków zagranicznych będą zobligowane do posługiwania się wyłącznie tym systemem. Minister Sprawiedliwości zostanie zaś upoważniony do wydania rozporządzenia, w którym określi szczegółowe wymagania dotyczące trybu identyfikacji banku w systemie teleinformatycznym, sposób posługiwania się podpisem elektronicznym dla potrzeb autoryzacji treści przesyłanych w tym systemie oraz szczegółowy tryb doręczania korespondencji za jego pośrednictwem, mając na względzie sprawność zajęcia wiarygodności z rachunku bankowego, procedury prowadzenia działalności bankowej oraz jednoznaczność i czytelność dokumentowania tych czynności.

VI. Pozostałe zmiany w postępowaniu egzekucyjnym

1. Rozszerzenie kompetencji referendarzy sądowych

Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381) powierzyła referendarzom sądowym rozpoznawanie spraw w przedmiocie zbiegu egzekucji oraz spraw o wyjawienie majątku za wyjątkiem stosowania środków przymusu. Z uwagi na to, że czynności podejmowane w postępowaniu egzekucyjnym zazwyczaj nie należą do wymiaru sprawiedliwości, brak jest przeszkód do dalszego rozszerzenia kompetencji referendarzy sądowych. Proponuje się więc wprowadzenie ogólnego przepisu upoważniającego referendarzy sądowych do dokonywania w postępowaniu egzekucyjnym tych czynności, które są zastrzeżone dla sądu. Taki model regulacji, wzorowany na przepisie art. 505³⁰ § 1 k.p.c., wyeliminuje wątpliwości co do zakresu czynności procesowych powierzonych referendarzom. Referendarze sądowi będą zatem uprawnieni – między innymi – do rozpoznawania skarg na czynności komorników oraz nadzorowania licytacji w ramach egzekucji z nieruchomości. Projektowana zmiana ograniczy obowiązki sędziów, dzięki czemu będą oni mogli poświęcić więcej czasu na czynności z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

2. Egzekucja świadczeń pieniężnych w walutach obcych

Po nowelizacji art. 358 k.c., która weszła w życie w dniu 24 stycznia 2009 r., obowiązują nowe zasady kreowania i wykonywania zobowiązań cywilnoprawnych,

których przedmiotem jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej. W świetle tych zasad, zobowiązania opiewające na świadczenia w walutach obcych mogą powstawać co do zasady bez ograniczeń, przy czym dłużnikowi zostało przyznane uprawnienie do spełnienia tego świadczenia w walucie polskiej pod warunkiem, że ustawa, orzeczenie sądowe lub czynności prawna nie zastrzega inaczej, wówczas bowiem świadczenie może być spełnione wyłącznie w walucie obcej. Te nowe zasady nie zostały zsynchronizowane z przepisami regulującymi postępowanie egzekucyjne, gdyż w myśl art. 783 § 1 zd. 2 k.p.c., tytułowi egzekucyjnemu zasądzającemu świadczenie w walutach obcych sąd nadaje klauzulę wykonalności ze zobowiązaniem komornika do przeliczenia zasądzonej kwoty na walutę polską. Zachodzi zatem potrzeba wprowadzenia w postępowaniu egzekucyjnym nowego rozwiązania pozwalającego na prowadzenie egzekucji w celu zaspokojenia świadczenia, które może być spełnione wyłącznie w walucie obcej. W takim przypadku organ egzekucyjny powinien uzyskać uprawnienie do dokonywania zakupu waluty obcej w banku upoważnionym do jej sprzedaży za walutę polską, która została pozyskana w toku egzekucji. Natomiast w sytuacji, gdy z tytułu egzekucyjnego nie wynika, że świadczenie wyrażone w walucie obcej może być spełnione wyłącznie w tej walucie, względy funkcjonalne przemawiają za utrzymaniem obecnego modelu, w ramach którego wierzyciel w toku egzekucji co do zasady otrzymuje walutę polską, która podlega przeliczeniu na walutę obcą według odpowiedniego kursu, a następnie zostaje zaliczona na poczet egzekwowanego świadczenia. Regulacje te wymagają uszczegółowienia w odniesieniu do egzekucji z ruchomości w postaci zagranicznych znaków pieniężnych i egzekucji z rachunków bankowych prowadzonych w walutach obcych oraz w zakresie przepisów normujących sporządzanie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Obok tych zmian należy również uściślić przepis art. 358 k.c., który w obecnym brzmieniu nie jest interpretowany w sposób jednolity. Konieczne jest bowiem doprecyzowanie, kiedy dokładnie, w rozumieniu § 1 tego przepisu ustawa, orzeczenie sądowe lub czynności prawna zastrzega, że spełnienie świadczenia może nastąpić wyłącznie w walucie obcej. Niezbędne jest również wyjaśnienie, na czym polega przewidziane w § 2 tego przepisu uprawnienie wierzyciela do żądania spełnienia świadczenia w walucie polskiej według średniego kursu z dnia, w którym zapłata jest dokonana, w sytuacji gdy dłużnik pozostaje w zwłoce.

3. Liberalizacja przepisów dotyczących udziału pełnomocników w postępowaniu egzekucyjnym

Grupa osób, które mogą pełnić funkcję pełnomocnika wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym jest zbyt wąska. Ponadto, pełnomocnicy muszą składać dokument potwierdzający umocowanie. Tymczasem w postępowaniu tym nie zachodzi spór o prawo i ograniczenia wynikające z art. 87 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. nie znajdują wystarczającego uzasadnienia. Taki pogląd jest zresztą prezentowany w doktrynie i judykaturze w zakresie pełnomocnictwa do udziału w licytacji nieruchomości. Projektuje się więc wprowadzenie przepisu przewidującego, że pełnomocnikiem strony może być każda osoba posiadająca zdolność procesową.

Celowe jest również ograniczenie obowiązku dołączania pełnomocnictwa do wniosku o wszczęcie egzekucji. Zawodowy pełnomocnik (adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy) jest bowiem osobą wykonującą zawód zaufania publicznego. Skoro może on samodzielnie poświadczyć odpis udzielonego mu pełnomocnictwa, to dla potrzeb postępowania egzekucyjnego wystarczające będzie, aby powołał się on na posiadane pełnomocnictwo. Za takim rozwiązaniem przemawia również to, że na tytule wykonawczym odnotowuje się, komu został on wydany i zazwyczaj osobą tą jest pełnomocnik uczestniczący następnie w postępowaniu egzekucyjnym. Jednocześnie należy przyznać organowi egzekucyjnemu kompetencję do żądania przedstawienia oryginału pełnomocnictwa lub jego uwierzytelnionego odpisu, jeżeli poweźmie on wątpliwości w tym zakresie.

4. Ograniczenie katalogu czynności komornika podlegających zaskarżeniu

Aktualnie obowiązujące przepisy umożliwiają w bardzo szerokim zakresie zaskarżanie czynności komornika (każda czynność może być zaskarżona – art. 767 § 1 k.p.c. *in principio*). Komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym i zarazem szczególnego rodzaju organem państwowym, prowadzącym działalność na własny rachunek. Przytłaczająca większość komorników legitymuje się już obecnie wyższym wykształceniem prawniczym lub administracyjnym. Nie zachodzi zatem potrzeba utrzymywania modelu umożliwiającego zaskarżenie każdej czynności komornika. Zasadniczą wadą obecnych rozwiązań jest również nadużywanie instytucji skargi

(zwłaszcza przez dłużników), co prowadzi do długotrwałości postępowań egzekucyjnych, a w skrajnych przypadkach – wręcz do ich zablokowania. Wprawdzie z art. 767² § 2 k.p.c. wynika zasada, że wniesienie skargi nie wstrzymuje postępowania egzekucyjnego ani wykonania zaskarżonej czynności, jednak regulacja ta nie gwarantuje sprawnego przebiegu postępowania. Utrzymywanie takiego modelu zaskarżania czynności komorników narusza podstawowe interesy wierzycieli i nie jest konieczne dla zapewnienia skutecznej obrony uzasadnionych praw i interesów dłużnika. Proponuje się zatem wyłączenie dopuszczalności zaskarżenia niektórych czynności komornika. Nie powinny podlegać zaskarżeniu te czynności, które stanowią jedynie etap postępowania kończący się dokonaniem innej zaskarżalnej czynności. Do tej kategorii należą zarządzenia o wezwaniu do usunięcia braków pisma (np. wniosku o wszczęcie egzekucji, o dokonanie opisu i oszacowania, o wyznaczenie licytacji), wezwania i zawiadomienia o planowanym terminie czynności oraz plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Prawidłowość czynności komornika będzie podlegała kontroli sądowej w razie zaskarżenia odpowiednio zarządzenia komornika o zwrocie pisma, zaskarżenia czynności, której dotyczyło wezwanie lub zawiadomienie oraz w ramach rozpoznawania zarzutów przeciwko planowi podziału. Należy też wyłączyć dopuszczalność zaskarżenia czynności komornika polegającej na odprowadzeniu podatku od towarów i usług z tytułu sprzedaży egzekucyjnej. W takim przypadku sąd musi bowiem rozstrzygnąć o istnieniu lub zakresie obowiązku podatkowego, a decyzja w tym przedmiocie powinna należeć do organu podatkowego.

5. Tryb wnoszenia i rozpoznawania skargi na czynności komornika

Proponuje się wprowadzenie rozwiązania, zgodnie z którym skarga na czynności komornika będzie wnoszona do sądu za pośrednictwem komornika, którego dotyczy. Jeżeli komornik uzna skargę w całości za uzasadnioną, to będzie mógł ją uwzględnić, co zwolni go z obowiązku przekazania jej do sądu. Skutkiem takiego rozwiązania będzie ograniczenie czasochłonnego i kosztownego przekazywania korespondencji między sądem a komornikiem. Dojdzie również do wyeliminowania przypadków wniesienia skargi do niewłaściwego sądu oraz konieczności umarzania postępowania przez sąd w razie uwzględnienia skargi przez komornika.

Przewiduje się również zwolnienie komornika z obowiązku sporządzenia uzasadnienia zaskarżonej czynności, jeżeli uzasadnienie to zostało już sporządzone.

Celowe jest również wprowadzenie zasady, według której sądem egzekucyjnym jest w każdym przypadku sąd rejonowy, przy którym działa komornik i którego prezes sprawuje nadzór administracyjny nad jego działalnością. Obowiązujące przepisy nie gwarantują bowiem takiej jednolitości.

Należy zrezygnować z rozwiązania przyjętego w treści art. 767³ k.p.c. Przepis ten zwalnia sąd z obowiązku odrzucenia skargi w razie stwierdzenia, że zachodzą podstawy do podjęcia czynności w trybie art. 759 § 2 k.p.c. W takim przypadku skarżący zostaje jednak pozbawiony możliwości kwestionowania decyzji sądu opartej na przekonaniu, że zachodzą podstawy do odrzucenia skargi. Dlatego sąd, w razie stwierdzenia podstaw do odrzucenia skargi, powinien zawsze wydawać postanowienie o odrzuceniu skargi, co nie wyklucza podjęcia z urzędu czynności w trybie art. 759 § 2 k.p.c.

Celowe jest również odstępianie od obligatoryjnego wyznaczenia rozprawy w celu rozpoznania skargi na postanowienie komornika o ukaraniu grzywną oraz uchylenie obowiązku zawiadomienia prokuratora o terminie takiej rozprawy. Te obligatoryjne warunki rozpoznania skargi należy uznać za zbędne, zaś decyzja o rozpoznaniu sprawy na rozprawie powinna być uwarunkowana okolicznościami konkretnej sprawy.

6. Zbieg egzekucji

Wprowadzone ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381) przepisy dotyczące rozstrzygania o zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej są nadmiernie rozbudowane i rodzą wiele wątpliwości interpretacyjnych. Przewidziano w nich, między innymi, dodatkowe obowiązki związane z koniecznością wydania przez sąd dalszego tytułu wykonawczego w razie wyznaczenia administracyjnego organu egzekucyjnego. Najpoważniejsze wątpliwości dotyczą tego, który sąd ma wydać dalszy tytuł wykonawczy, w sytuacji, gdy pochodzi on od innego sądu niż ten, który rozstrzyga o zbiegu egzekucji. Regulacja dotycząca wystawienia dalszego tytułu wykonawczego obejmującego pozasądowy tytuł egzekucyjny wymaga zaś

angażowania wierzyciela, co wydłuża postępowanie. Nie jest też jasne, czy sąd powinien wezwać go do dokonania tej czynności. Konieczność każdorazowego rozstrzygnięcia o zbiegu przez sąd lub referendarza sądowego i dalsze czynności z tym związane znacznie opóźnia postępowania egzekucyjne i stanowi istotne obciążenie dla sądów. Dodatkowym mankamentem obowiązującego rozwiązania jest to, że w chwili powstania zbiegu zachodzi konieczność wstrzymania czynności egzekucyjnych przez obydwa organy egzekucyjne. Należy dodać, że niektóre rozwiązania proponowane w niniejszym projekcie mogą spowodować częstsze korzystanie z niektórych sposobów egzekucji (np. elektroniczne zajęcie rachunku bankowego), co może zwiększyć liczbę zbiegów egzekucji.

Dla zapewnienia sprawności i efektywności egzekucji należy odstąpić od sądowego modelu rozstrzygnięcia o zbiegu egzekucji. Konieczne jest natomiast wprowadzenie zasady, według której w razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, dalsze prowadzenie łącznie obu egzekucji do składnika majątkowego, do którego nastąpił zbieg, przejmie organ egzekucyjny, który jako pierwszy dokonał zajęcia, a w razie niemożności ustalenia tego pierwszeństwa – organ, który prowadzi egzekucję w celu zaspokojenia należności o wyższej kwocie łącznej – bez konieczności wstrzymywania dotychczas prowadzonych postępowań egzekucyjnych w zakresie innych składników majątkowych.

Jeżeli prowadzenie łącznie egzekucji przejmuje administracyjny organ egzekucyjny, to należy zrezygnować z wymogu wystawienia dalszego tytułu wykonawczego przez sąd lub referendarza sądowego. Zakłada się zatem, że wystarczającą podstawę do prowadzenia dalszych czynności przez organ prowadzący łącznie egzekucje do składnika majątkowego, do którego nastąpił zbieg będzie stanowił sporządzony przez komornika odpis tytułu wykonawczego (lub wydruku weryfikacyjnego) wraz z adnotacją dotyczącą kosztów postępowania, które powstały przed zbiegiem egzekucji. W celu zapewnienia prawidłowości dalszych czynności egzekucyjnych związanych z dokonaniem już zajęciem składnika majątkowego (np. podziału sumy uzyskanej z egzekucji), organ, który nie przejmie dalszego prowadzenia egzekucji, prześle organowi przejmującemu odpisy innych niezbędnych dokumentów związanych z zajęciem. Komornik sądowy zaznaczy wynik egzekucji na tytule wykonawczym lub w systemie teleinformatycznym na podstawie informacji przesłanej przez administracyjny organ egzekucyjny.

Uczestnikom postępowania oraz administracyjnemu organowi egzekucyjnemu należy zaś zagwarantować środek prawny inicjujący postępowanie przed sądem, w którym będą rozstrzygane ewentualne spory dotyczące ustalenia organu właściwego do dalszego prowadzenia łącznie egzekucji do składnika majątkowego, do którego nastąpił zbieg.

7. Delegacje ustawowe

W celu zapewnienia zgodności przepisów art. art. 830, 855 § 2, 868 i 947 k.p.c. z treścią art. 92 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, należy uzupełnić te przepisy poprzez zamieszczenie w nich tzw. wytycznych. Rozporządzenia wydane na podstawie tych przepisów powinny uwzględniać przede wszystkim potrzebę sprawnego i efektywnego prowadzenia egzekucji.

8. Obowiązek doręczenia dłużnikowi odpisu tytułu wykonawczego

Proponuje się nałożenie na organ egzekucyjny obowiązku sporządzenia odpisu tytułu wykonawczego i doręczenia go dłużnikowi wraz z zawiadomieniem o wszczęciu egzekucji. Jeżeli egzekucja będzie prowadzona na podstawie elektronicznego tytułu wykonawczego, to dopełnienie powyższych obowiązków będzie polegało na sporządzeniu i doręczeniu dłużnikowi dokumentu uzyskanego z systemu teleinformatycznego umożliwiającego weryfikację istnienia i treści tego tytułu. Wraz z doręczeniem tych dokumentów organ egzekucyjny powinien pouczyć dłużnika o sposobie i terminie zaskarżenia postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności.

9. Rękojmia i sankcje wynikające z niewywiązania się przez nabywcę ruchomości z obowiązku zapłaty ceny

Na mocy ustawy z dnia 16 września 2011r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw wprowadzono do k.p.c. instytucję rękojmi przy sprzedaży ruchomości. W przypadku sprzedaży rzeczy o stosunkowo niskiej wartości rękojmia nie stanowi zabezpieczenia prawidłowego przebiegu egzekucji, a zatem nie spełnia swojej roli. Obciążenie komorników obowiązkiem pobierania i ewentualnego zwracania rękojmi jest zatem nieefektywne.

Proponuje się określenie w treści art. 867¹ § 1 k.p.c. minimalnej wysokości rękojmi. Dla realizacji tego celu konieczne jest ustalenie wysokości rękojmi na poziomie wynoszącym co najmniej pięćset złotych. Zakłada się więc, że obowiązek uiszczenia rękojmi będzie istniał jedynie w razie sprzedaży ruchomości oszacowanych na kwotę wynoszącą co najmniej pięć tysięcy złotych.

Projektuje się również wprowadzenie przepisu, który będzie wprost stanowił, że rękojmię zalicza się na poczet ceny, gdyż w aktualnym stanie prawnym występuje luka w tym zakresie. Ta reguła została wprost wyrażona w przepisach o egzekucji z nieruchomości i powinna być unormowana także w przepisach o egzekucji z ruchomości.

W celu zwiększenia efektywności egzekucji z ruchomości należy wprowadzić zwolnienie wierzyciela egzekwującego z obowiązku uiszczenia rękojmi w razie istnienia przesłanek przewidzianych w art. 876 k.p.c. Aktualna regulacja powoduje, że wierzyciel egzekwujący, który chce uczestniczyć w licytacji, musi uiścić rękojmię nawet wtedy, gdy przysługuje mu prawo zaliczenia wierzytelności na poczet ceny nabycia. Rozwiązanie to jest nieracjonalne, gdyż zniechęca wierzycieli do udziału w licytacji oraz nakłada na komornika obowiązek podejmowania zbędnych czynności związanych z pobieraniem i zwracaniem rękojmi.

W ustawie z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw pominięto potrzebę modyfikacji przepisu dotyczącego ściągnięcia od nabywcy, który nie dopełnił obowiązku zapłaty ceny, kwoty odpowiadającej 1/10 części sumy nabycia ruchomości (art. 872 § 2 i 3 k.p.c.). Utrzymywanie tej sankcji, w sytuacji gdy ustawa przewiduje utratę rękojmi za niedopełnienie przez nabywcę obowiązku zapłaty ceny, nie jest uzasadnione. Może bowiem sugerować obawę ustawodawcy, że rękojmia nie spełni stawianych przed nią oczekiwań, co w istocie przekreśla sens jej wprowadzenia. Świadczyłoby to jednak o niekonsekwencji. Należy dodać, że regulacje dotyczące egzekucji z nieruchomości również nie przewidują takiej dodatkowej sankcji. Przepis dotyczący ściągnięcia kwoty od nabywcy, który nie dopełnił obowiązku zapłaty ceny powinien odnosić się wyłącznie do nabywcy, który korzystał ze zwolnienia z obowiązku uiszczenia rękojmi. Wysokość kwoty podlegającej ściągnięciu, podobnie jak wysokość rękojmi, powinna odpowiadać 1/10 części sumy oszacowania, a nie sumy nabycia. Nie zachodzą bowiem żadne podstawy do zróżnicowania tych kwot.

10. Poszukiwanie majątku dłużnika (art. 797¹ k.p.c.)

Rozróżnienie pomiędzy instytucją poszukiwania majątku przez komornika (art. 797¹ k.p.c.) a wyjaśnieniami składanymi przez dłużnika w trybie art. 801 k.p.c. oraz regulacją dotyczącą żądania wyjaśnień na podstawie art. 761 k.p.c. wciąż wywołuje rozbieżności w doktrynie i w praktyce. Nie jest bowiem jasne, czy żądanie wyjaśnień lub informacji na podstawie art. 761 k.p.c. i art. 801 k.p.c. należy zakwalifikować jako poszukiwanie majątku, czy jako czynności komornika sądowego podejmowane w ramach postępowania egzekucyjnego. Problem ten zostanie rozstrzygnięty poprzez doprecyzowanie przepisu art. 801 k.p.c. Niezależnie od tego proponuje się uzupełnienie przepisu art. 770 k.p.c., polegające na wyraźnym wskazaniu, że koszty poszukiwania majątku przez komornika mogą stanowić składnik kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egzekucji.

11. Wniosek wierzyciela o wszczęcie postępowania egzekucyjnego a zakres egzekucji.

Z przepisu art. 797 § 1 k.p.c. wynika, że wierzyciel powinien we wniosku wskazać, między innymi, sposób egzekucji. Natomiast art. 799 § 1 k.p.c. stanowi, że wierzyciel może w jednym wniosku wskazać kilka sposobów egzekucji przeciwko temu samemu dłużnikowi. Spośród kilku sposobów egzekucji wierzyciel powinien zastosować najmniej uciążliwy dla dłużnika. Z regulacji tych wynika, że komornik nie może zastosować sposobu egzekucji, który nie został wskazany przez wierzyciela. W praktyce zdarzają się przypadki, w których komornikowi znane są składniki majątku dłużnika, ale z uwagi na zawartą we wniosku dyspozycję wierzyciela co do sposobu egzekucji, nie jest możliwe skierowanie do nich egzekucji. Z drugiej strony wierzyciele nie ujmują wielu składników majątku dłużnika w swoich wnioskach egzekucyjnych głównie dlatego, że nie mają na ich temat żadnej wiedzy. W takich przypadkach dochodzi więc do wymiany korespondencji między organem egzekucyjnym a wierzycielem, w której komornik informuje inicjatora postępowania egzekucyjnego o konkretnym majątku dłużnika, pouczając go o konieczności wskazania adekwatnego sposobu egzekucji. W ten sposób dochodzi do niepotrzebnego wydłużenia postępowania. Aby temu przeciwdziałać, zakłada się

zmianę przepisów w taki sposób, aby wniosek wierzyciela uprawniał komornika do zastosowania wszystkich adekwatnych sposobów egzekucji, za wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Ten ostatni sposób jest czasochłonny oraz wiąże się ze znacznymi kosztami, dlatego też jego zastosowanie wymagałoby wyraźnej dyspozycji wierzyciela. Wierzycielowi należy również przyznać uprawnienie do ograniczenia wniosku. Będzie zatem mógł wskazać we wniosku, że nie jest zainteresowany zastosowaniem niektórych sposobów egzekucji.

12. Wyjaśnienia dłużnika dotyczące jego majątku (art. 801 k.p.c.)

Proponuje się zmianę regulacji dotyczącej wyjaśnień dłużnika w taki sposób, aby stanowiła ona skuteczny instrument pozyskania wiedzy o składnikach majątku dłużnika. Konieczne jest zatem zaopatrzenie go w sankcję odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych wyjaśnień. Jeżeli więc wierzyciel lub sąd zarządzający z urzędu przeprowadzenie egzekucji albo uprawniony organ żądający przeprowadzenia egzekucji oświadczy, że nie może wskazać przedmiotów służących do zaspokojenia wierzyciela, komornik wezwie dłużnika do złożenia wyjaśnień niezbędnych do zastosowania właściwego sposobu egzekucji. Wzywając do złożenia wyjaśnień, komornik uprzedzi dłużnika o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych wyjaśnień. Ponadto dłużnik zostanie pouczone, że w razie nieudzielenia wyczerpujących wyjaśnień, wierzyciel będzie mógł wystąpić do komornika z wnioskiem o poszukiwanie majątku dłużnika, przy czym czynności te będą podejmowane na koszt dłużnika. Niezależnie od odpowiedzialności karnej, dłużnik będzie podlegał grzywnie za odmowę udzielenia wyjaśnień albo za udzielenie wyjaśnień świadomie fałszywych. Grzywna będzie nakładana przez komornika w wysokości do dwóch tysięcy złotych. W razie konieczności zastosowania bardziej dolegliwych środków przymusu, komornik będzie mógł wystąpić do sądu. Proponowana regulacja nie będzie stanowiła konkurencji dla instytucji wyjawienia majątku (art. 913 k.p.c. i nast.), gdyż będzie ona dotyczyła tylko takich składników majątku dłużnika, które będą miały znaczenie z punktu widzenia sposobów egzekucji dopuszczalnych w konkretnym postępowaniu. Tymczasem wyjawienie majątku dotyczy całego majątku dłużnika.

13. Przejście uprawnień wierzyciela na inną osobę w trakcie postępowania egzekucyjnego

W aktualnym stanie prawnym przejście egzekwowanego uprawnienia na inną osobę w trakcie postępowania egzekucyjnego rodzi zróżnicowane skutki procesowe. Jeżeli jest ono wynikiem dziedziczenia, to organ egzekucyjny zawiesza postępowanie i podejmuje je po zgłoszeniu się spadkobierców wierzyciela (art. 819 § 1 k.p.c.). Nie jest zatem w tym przypadku wymagane uzyskanie klauzuli wykonalności na rzecz następców prawnych wierzyciela. Rozbieżności doktryny i judykatury budzi natomiast kwestia, czy następstwo związane z przejściem egzekwowanego uprawnienia w wyniku innych zdarzeń wymaga wydania klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy. Konieczność uzyskania klauzuli wykonalności przez osobę, która nabyła wierzytelność po wszczęciu egzekucji jest czynnikiem utrudniającym dochodzenie roszczeń i przedłużającym postępowanie. Projektuje się zatem wyłączenie stosowania przepisu art. 788 § 1 k.p.c. po wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Jednocześnie konieczne jest uzupełnienie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym poprzez zamieszczenie regulacji dotyczących następstwa procesowego po stronie czynnej, nawiązujących do rozwiązań funkcjonujących w postępowaniu rozpoznawczym. W odniesieniu do następstwa typu *inter vivos*, należy stworzyć autonomiczną regulację, gdyż w sprawach egzekucyjnych nie może być stosowany przepis art. 192 pkt 3 k.p.c. Wstąpienie do postępowania nowego wierzyciela powinno zatem nastąpić tylko w razie udokumentowania wobec organu egzekucyjnego faktu przejścia wierzytelności oraz po uzyskaniu na to zgody dotychczasowego wierzyciela egzekwującego.

14. Umorzenie z mocy prawa.

Z uwagi na pojawiające się w praktyce wątpliwości dotyczące faktu i terminu umorzenia postępowania z mocy prawa, należy zrezygnować z tej instytucji. Umorzenie postępowania będzie zatem dokonywane przez organ egzekucyjny w drodze postanowienia, wydawanego z urzędu. Jednocześnie należy skrócić do sześciu miesięcy okres, z upływem którego komornik będzie wydawał postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego. Wydaje się, że czas ten będzie wystarczający do podjęcia przez wierzyciela czynności koniecznych do dalszego prowadzenia postępowania, tak aby uniemożliwić jego umorzenie. Z drugiej strony

chodzi też o ochronę praw dłużnika, który nie powinien zbyt długo pozostawać w niepewności co do swojej sytuacji prawnej i stanu swego majątku, który np. jest już przedmiotem zajęcia.

15. Wysłuchanie stron

Projektuje się zmianę przepisu art. 827 § 1 k.p.c., który przewiduje obligatoryjne wysłuchanie stron przed zawieszeniem lub umorzeniem postępowania. W wielu przypadkach czynność ta nie ma żadnego znaczenia i jedynie przedłuża postępowanie. Wysłuchanie, o którym tu mowa, powinno mieć więc charakter fakultatywny, a decyzja w tym zakresie winna być pozostawiona organowi egzekucyjnemu.

16. Ograniczenia egzekucji

Przepisy k.p.c. nie zawierają kompleksowej regulacji dotyczącej składników majątkowych dłużnika, które nie podlegają egzekucji. Niektóre ograniczenia egzekucji zostały bowiem przewidziane w innych ustawach.

Do tej grupy należy przepis art. 54 ust. 1 ustawy – Prawo bankowe. Stanowi on, że środki pieniężne znajdujące się na rachunkach oszczędnościowych, rachunkach oszczędnościowo-rozliczeniowych oraz na rachunkach terminowych lokat oszczędnościowych jednej osoby, niezależnie od liczby zawartych umów, są wolne od zajęcia na podstawie sądowego lub administracyjnego tytułu wykonawczego do wysokości trzykrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres bezpośrednio poprzedzający dzień wystawienia tytułu wykonawczego. To ograniczenie egzekucji nie znajduje żadnego aksjologicznego uzasadnienia. Projektuje się zatem zmianę tego przepisu poprzez zmniejszenie kwoty wolnej od zajęcia do wysokości 80 % minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, przysługującego pracownikom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych.

Analogiczną zmianę projektuje się w przepisie art. 20 ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.).

17. Podstawa powództwa opozycyjnego

Projektuje się doprecyzowanie przepisu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w taki sposób, aby nie zachodziła podstawa do pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego obejmującego orzeczenie sądowe w razie zgłoszenia takich okoliczności faktycznych, które, jako spóźnione, zostały pominięte w postępowaniu rozpoznawczym. W przeciwnym razie może dojść do takiej sytuacji, w której powództwo przeciwegzekucyjne będzie stanowiło środek prawny wykorzystywany w celu „skorygowania” orzeczenia wydanego w procesie, w którym dłużnik nie dopełnił obowiązku przytoczenia faktów we właściwym terminie.

18. Właściwość sądu w sprawach z powództw przeciwegzekucyjnych

Problem właściwości miejscowej sądu w sprawach z powództw przeciwegzekucyjnych budzi wątpliwości w praktyce. Ich źródłem jest przepis art. 843 § 1 k.p.c., według którego sprawy te wytacza się przed sąd rzeczowo właściwy, w którego okręgu prowadzi się egzekucję. Przepis ten jest różnie interpretowany. Według pierwszego wariantu, sądem właściwym do wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego jest sąd, w którego okręgu znajduje się rzecz (prawo majątkowe), do którego skierowana została egzekucja sądowa. Według drugiego wariantu, sądem właściwym jest sąd, w którego okręgu ma siedzibę komornik prowadzący egzekucję, niezależnie od tego, czy jest to komornik właściwy z mocy przepisów k.p.c., czy też wybrany przez wierzyciela w trybie przepisów art. 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376). Trzeci wariant zakłada, że sądem właściwym jest sąd, w którego okręgu działa komornik właściwy do przeprowadzenia danej egzekucji według przepisów k.p.c., niezależnie od tego, czy prowadzi on egzekucję z rzeczy lub prawa majątkowego, których dotyczy powództwo przeciwegzekucyjne. Ta różnorodność stanowisk skutkuje częstym przekazywaniem spraw do innego sądu, a w konsekwencji, powoduje opóźnienia w ich rozpatrywaniu.

Proponuje się zatem doprecyzowanie przesłanki określającej właściwość sądu poprzez zastosowanie trzeciego wariantu. Powództwa przeciwegzekucyjne byłyby więc wytaczane przed sądem właściwym rzeczowo, w którego okręgu działa komornik właściwy do prowadzenia egzekucji według ogólnych zasad określonych w k.p.c.

19. Ciężary wynikające z zajęcia ruchomości

Zasadne jest wprowadzenie w art. 847 § 2 k.p.c. wyraźnego zagrożenia odpowiedzialnością odszkodowawczą w razie niezłożenia przez dłużnika oświadczenia o prawach osób trzecich, którym przysługuje żądanie wydania zajętych ruchomości. Takie rozwiązanie funkcjonuje na gruncie przepisów o egzekucji z wynagrodzenia za pracę (art. 888 § 3 k.p.c.) i motywuje dłużników do realizacji obowiązków przewidzianych w tym przepisie.

20. Zajęcie rachunku wspólnego

Projektuje się zmianę przepisu art. 891¹ k.p.c., polegającą na zastąpieniu słów: „stosownie do treści umowy regulującej prowadzenie rachunku” słowami: „stosownie do treści umowy rachunku bankowego”. Aktualne sformułowanie tego przepisu rodzi bowiem wątpliwości, czy udział przypadający dłużnikowi w rachunku wspólnym ma być ustalany przez komornika na podstawie umowy rachunku bankowego, czy też może na podstawie innej umowy (zawartej przez samych współwłaścicieli rachunku).

21. Zajęcie wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku

Skuteczność egzekucji z tego typu wierzytelności jest stosunkowo niska, gdyż często zdarza się, że zawiadomienie o zajęciu wpływa przed powstaniem wierzytelności. Powoduje to, że komornik sądowy wielokrotnie powtarza zajęcie, a organy podatkowe są zmuszone wielokrotnie udzielać odpowiedzi komornikom sądowym. Z tego względu proponuje się wprowadzenie przepisu według którego zajęcie wierzytelności z tytułu nadpłat lub zwrotów podatków w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2012 r., poz. 749) dotyczy również wierzytelności, które powstaną z tych tytułów po ich zajęciu. Takie zajęcie będzie skuteczne do końca roku kalendarzowego, w którym zostało dokonane.

22 Ograniczenie czynności należących do właściwości sądu jako organu egzekucyjnego w ramach egzekucji z nieruchomości

Zgodnie z przepisem art. 921 § 1 k.p.c., organem prowadzącym egzekucję z nieruchomości jest komornik. Niektóre czynności są jednak zastrzeżone do kompetencji sądu. Egzekucja z nieruchomości jest postrzegana jako postępowanie obejmujące dwie fazy: fazę komorniczą i sądową. Od chwili zakończenia licytacji większość czynności egzekucyjnych należy bowiem do sądu. Jest to jednak reguła doznająca wyjątków, gdyż pewne czynności podejmowane na tym etapie należą do komornika (np. odprowadzenie podatku od towarów i usług, wydanie postanowienia o ustaleniu kosztów, opracowanie projektu planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji). Takie rozwiązanie stwarza problemy dla uczestników postępowania niemających pewności, który organ (sąd czy komornik) powinien dokonać określonej czynności. W niektórych przypadkach skierowanie wniosku do niewłaściwego organu i wiążący się z tym upływ przepisanej terminu wywołuje negatywne konsekwencje w postaci nieodwracalnej utraty uprawnienia (np. spóźniony wniosek o przejęcie nieruchomości). Należy dodać, że doniosłość niektórych czynności podejmowanych w tym stadium nie uzasadnia angażowania sądu (np. wezwanie nabywcy do uiszczenia ceny, przedłużenie terminu do dokonania tej czynności, sporządzenie oraz wykonanie planu podziału).

Zakłada się zatem powierzenie komornikowi wszystkich czynności egzekucyjnych w ramach egzekucji z nieruchomości. Czynności sądu, poza rozpoznawaniem skarg na czynności komornika oraz zarzutów przeciwko planowi podziału, powinny być ograniczone wyłącznie do wydania orzeczenia stwierdzającego utratę rękojmi lub stosowania środków przymusu.

23. Zwolnienie z opisu i oszacowania

W obecnym stanie prawnym dopuszczalne jest wykorzystanie opisu i oszacowania sporządzonego w innym postępowaniu, ale tylko wówczas, gdy postępowanie to zostało umorzone z powodu bezskuteczności drugiej licytacji i braku wniosku o przejęcie nieruchomości. Przepis art. 985 § 2 zd. 1 k.p.c. przewiduje, że jeżeli wniosek o wszczęcie nowej egzekucji złożono przed upływem trzech lat od daty drugiej licytacji, komornik dokona nowego opisu i oszacowania tylko na wniosek

wierzyciela lub dłużnika. Projektuje się rozszerzenie zastosowania tego przepisu również na takie sytuacje, w których postępowanie zostało umorzone już po dokonaniu opisu i oszacowania nieruchomości, z innych jeszcze przyczyn (np. na wniosek wierzyciela).

24. Plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości

Należy doprecyzować przepis art. 1035 k.p.c. Przewiduje on bowiem, że komornik sporządza „projekt planu podziału”, a sąd zmienia, uzupełnia lub zatwierdza „plan podziału”. Stan ten należy zmienić poprzez wyraźne wskazanie, że komornik sporządza plan podziału. Nie ma żadnego uzasadnienia, aby przy tym sposobie egzekucji plan sporządzał sąd w drodze zatwierdzenia czegoś, co i tak przygotowuje komornik.

Należy zrezygnować z obowiązującej procedury zatwierdzania planu podziału przez sąd, gdyż w wielu przypadkach powoduje ona jedynie opóźnienie w uprawomocnieniu się planu podziału i niepotrzebnie obciąża sądy. Czynności dokonywane po sporządzeniu planu podziału (zawiadomienie o jego sporządzeniu i wniesienie zarzutów) będą dokonywane w takim samym trybie, jak np. przy egzekucji z ruchomości. Zarzuty przeciwko planowi podziału, umożliwiające kontrolę sądu nad tą czynnością, powinny być wnoszone do sądu za pośrednictwem komornika.

Z uwagi na brak jednolitej praktyki, pożądane jest również wyraźne wskazanie, że wykonanie planu podziału należy do komornika sądowego.

VII. Zmiany dotyczące udziału stron mających miejsce zamieszkania, zwykłego pobytu lub siedzibę w państwie członkowskim UE

Proponowane zmiany zmierzają do usunięcia sprzeczności między treścią art. 165 § 2 i 1135⁵ k.p.c. a przepisem art. 18 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, ustanawiającym zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową.

W tym celu przewiduje się ograniczenie zakresu zastosowania art. 1135⁵ k.p.c. (nakazującego wskazanie pełnomocnika dla doręczeń) do sytuacji, w której strona ma miejsce zamieszkania, zwykłego pobytu lub siedzibę w państwie, które nie jest

członkiem Unii Europejskiej. Wzorcem regulacji będzie tu przepis art. 1119 k.p.c. dotyczący kaucji aktorycznej. W rezultacie, w stosunkach między sądem polskim a stroną mającą miejsce zamieszkania, zwykłego pobytu lub siedziby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej konieczne będą tzw. efektywne doręczenia zarówno wówczas, gdy będzie to pierwsze doręczenie (doręczenie pozwu lub wniosku w postępowaniu nieprocesowym), jak też kolejne doręczenia w toku postępowania. Do doręczeń tych znajdą zastosowanie przepisy rozporządzenia nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r., dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych ("doręczanie dokumentów") oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 (Dz.U.UE.L.2007 r. Nr 324, poz. 79). Należy dodać, że istotny wpływ na ostateczny kształt projektowanej regulacji będzie miało orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, które zapadnie w sprawie prejudycjalnej Alder et Alder (C-325/11) wszczętej na wniosek Sądu Rejonowego w Koszalinie.

Projektowana zmiana art. 165 § 2 k.p.c. zmierza do zrównania skutków złożenia pisma procesowego w placówce operatora publicznego w Polsce i placówce operatora świadczącego usługę powszechną w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej (w rozumieniu art. 2 pkt 13 dyrektywy 97/67/WE). W obu przypadkach oddanie pisma będzie równoznaczne z wniesieniem go do sądu.

VIII. Zmiany legislacyjne innych aktów prawnych

1. Bazy danych dotyczących pełnomocników procesowych i radców Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa

Aktualnie bazy zawodowych pełnomocników są prowadzone przez organy korporacji zawodowych we własnym zakresie, a często są udostępniane poprzez Internet. Brak umocowania prawnego tych baz powoduje, że nie odgrywają one doniosłej roli w postępowaniu sądowym, z powodu braku regulacji dotyczących wiarygodności tych baz, w tym gwarancji ich stałego aktualizowania. Szczególna rola baz danych ujawni się w postępowaniach sądowych wszczętych drogą elektroniczną,

gdyż umożliwią one automatyczną weryfikację pełnomocników zawodowych. W tradycyjnym postępowaniu bazy te będą mogły odegrać istotną rolę, gdyż możliwe będzie szybkie zasięgnięcie potrzebnych informacji z bazy dostępnej w Internecie. Proponowane przepisy określą zakres informacji, które powinny być ujawnione w bazach danych.

Projektuje się nałożenie na Krajową Radę Radców Prawnych obowiązku utworzenia i prowadzenia bazy danych radców prawnych i aplikantów radcowskich przy użyciu systemu teleinformatycznego. Również Naczelna Rada Adwokacka zostanie zobowiązana do utworzenia i prowadzenia bazy danych adwokatów i aplikantów adwokackich przy użyciu takiego systemu. Organy te będą miały również obowiązek utworzenia bazy danych prawników zagranicznych. Nie będzie ona jednak obejmowała tych prawników zagranicznych, którzy wnoszą pozew lub wnioski w ramach świadczenia jednorazowej usługi transgranicznej. W tym przypadku prawnik będzie obowiązany złożyć dokument stwierdzający, że jest on zarejestrowany w państwie macierzystym jako osoba uprawniona do wykonywania zawodu jeszcze przed potwierdzeniem uprawnień zawodowego pełnomocnika. Aktualnie potwierdzenie to jest dokonywane w trybie § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie trybu zakładania konta oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w elektronicznym postępowaniu upominawczym (Dz. U. Nr 226, poz. 1830). Obowiązek utworzenia bazy danych będzie spoczywał również na:

- a) Krajowej Radzie Rzeczników Patentowych – w zakresie danych rzeczników patentowych i aplikantów rzecznikowskich;
- b) Prezesie Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa – w zakresie danych radców Prokuraturii Generalnej i starszych radców Prokuraturii Generalnej;
- c) Prokuratorze Generalnym – w zakresie danych prokuratorów i asesorów prokuratorских.

Powyższe zmiany wymagają nowelizacji następujących aktów prawnych:

- ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2009 r., Nr 146, poz. 1188 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2010 r., Nr 10, poz. 65 z późn. zm.);

- ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2008 r. Nr 7, poz. 39 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz. U. Nr 49, poz. 509, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 126, poz. 1069 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417, z późn. zm.).

Należy dodać, że koszty związane z utworzeniem tych baz danych nie będą stanowiły podstawy do uzyskania dodatkowych środków budżetowych, w szczególności koszty związane z tworzeniem bazy danych radców i starszych radców Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa oraz bazy danych prokuratorów i asesorów prokuratorskich nie spowodują konieczności zwiększania wydatków budżetu państwa na ten cel, a ewentualne skutki zostaną sfinansowane w ramach środków planowanych w projekcie ustawy budżetowej na rok 2013 w części 74 – Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa oraz w części 88 – Powszechnie jednostki organizacyjne prokuratury.

2. Zmiany w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji

Proponowane zmiany w ustawie z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 z późn. zm.) polegają na dostosowaniu przepisów tej ustawy do proponowanych regulacji dotyczących:

a. zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej

Proponuje się wprowadzenie przepisów regulujących łączne prowadzenie egzekucji ze składnika majątkowego, do którego nastąpił zbieg egzekucji sądowej z egzekucją administracyjną, przez administracyjny organ egzekucyjny ustalony zgodnie z przepisami k.p.c. Podstawą dalszej realizacji egzekucji przejętej od komornika sądowego będzie sporządzony przez komornika sądowego odpis tytułu wykonawczego (wydruku weryfikacyjnego) wraz z adnotacją dotyczącą kosztów

postępowania, które powstały przed zbiegiem egzekucji oraz odpisy dokumentu zajęcia i innych niezbędnych dokumentów związanych z zajęciem.

W przypadku przejęcia przez komornika sądowego egzekucji ze składnika majątkowego, do którego nastąpił zbieg, administracyjny organ egzekucyjny również będzie obowiązany do przekazania dokumentu zajęcia wraz z odpisem tytułu wykonawczego sporządzonym przez ten organ oraz odpisami innych niezbędnych dokumentów związanych z zajęciem.

b. wprowadzenia elektronicznego zajęcia wierzytelności z rachunków bankowych

Zawiadomienie o zajęciu będzie kierowane przez organ egzekucyjny do banku, a nie do poszczególnych jego oddziałów. W ramach egzekucji z rachunków bankowych zawiadomienia kierowane do banku i do organu egzekucyjnego będą mogły być przesyłane za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcia. W związku z tym, że system teleinformatyczny realizujący doręczenia elektroniczne pomiędzy administracyjnym organem egzekucyjnym a dłużnikiem zajętej wierzytelności (bankiem) będzie finansowany z opłat podmiotów, które go użytkują, konieczne jest stworzenie czytelnych zasad finansowania tego systemu i zasad rozliczania kosztów poniesionych przez administracyjny organ egzekucyjny w toku realizacji zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego. Dlatego w art. 64b ustawy należy wyraźnie wskazać, że koszty dostępu do systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcia wierzytelności z rachunków bankowych stanowią wydatki postępowania egzekucyjnego.

Zostanie również wprowadzony przepis upoważniający ministra właściwego do spraw finansów publicznych, aby w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji określił w drodze rozporządzenia sposób wnoszenia zawiadomień drogą elektroniczną, sposób ich sporządzania w postaci elektronicznej, warunki organizacyjno – techniczne posługiwania się takimi dokumentami w postaci elektronicznej przesyłanymi przez organ egzekucyjny bankowi oraz warunki ich dokumentowania w aktach egzekucyjnych, biorąc pod uwagę bezpieczeństwo posługiwania dokumentami w postaci elektronicznej, dostępność akt egzekucyjnych dla stron postępowania egzekucyjnego i potrzebę przyspieszenia postępowania egzekucyjnego. Ponadto minister właściwy do spraw finansów publicznych w drodze

rozporządzenia określi szczegółowe wymagania dotyczące identyfikacji banku w systemie teleinformatycznym, sposób posługiwania się podpisem elektronicznym dla potrzeb autoryzacji treści przesyłanych w tym systemie oraz szczegółowy tryb doręczania korespondencji za jego pośrednictwem, mając na względzie sprawność zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego, procedury prowadzenia działalności bankowej oraz bezpieczeństwo posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej.

c. zajęcie wierzytelności z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatków

Proponuje się wprowadzenie przepisu, według którego zajęcie wierzytelności z tytułu nadpłat lub zwrotów podatków w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2012 r., poz. 749) dotyczy również wierzytelności, które powstaną z tych tytułów po ich zajęciu. Takie zajęcie będzie skuteczne do końca roku kalendarzowego, w którym zostało dokonane. Racje przemawiające za wprowadzeniem tej zmiany przedstawiono w uzasadnieniu propozycji wprowadzenia identycznej regulacji w przepisach k.p.c.

Omówienie uwag zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych

W ramach konsultacji społecznych zgłoszono szereg uwag do projektu. Większość z nich miała charakter aprobujący. Wśród pozostałych można wyróżnić trzy kategorie: uwagi krytyczne, dodatkowe postulaty legislacyjne oraz propozycje dotyczące treści konkretnych przepisów, które powinny się znaleźć w projektowanej ustawie.

W opinii Krajowej Rady Sądownictwa zgłoszono zastrzeżenia dotyczące tytułu projektowanej ustawy. Wskazano bowiem, że tytuł ten powinien wymieniać wszystkie nowelizowane kodeksy. Pogląd ten nie znajduje jednak wystarczającej podstawy prawnej. Zgodnie z § 96 ust. 2 Zasad techniki prawodawczej (załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie "Zasad techniki prawodawczej" - Dz. U. Nr 100, poz. 908), jeżeli jedną ustawą zmienia się wiele ustaw i wymienienie w tytule ustawy nowelizującej tytułów wszystkich zmienianych ustaw powodowałoby, że tytuł ustawy nowelizującej byłby rażąco długi, można wyjątkowo sformułować go przy użyciu zwrotu: "ustawa o zmianie ustaw" i ogólnie podać ich wspólny przedmiot albo "ustawa o zmianie ustawy (tytuł ustawy) oraz niektórych innych ustaw", wymieniając tylko tytuł podstawowej ustawy nowelizowanej. W przypadku niniejszego projektu zastosowano to ostatnie rozwiązanie, wymieniając w tytule projektowanej ustawy jedynie Kodeks postępowania cywilnego, gdyż zakres proponowanym zmian w tym akcie prawnym jest najszerszy.

1. Dokument i forma dokumentowa

Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, aprobując projektowane założenia, wskazała, że wymogiem formy dokumentowej powinno być zidentyfikowanie autora oświadczenia woli. Postulat ten jest zgodny z projektowanym założeniem, gdyż przewiduje się wprowadzenie takiego wymogu.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych zaproponowało rozszerzenie zakresu projektowanych zmian i objęcie nimi również przepisów dotyczących dokumentów stanowiących podstawę wpisu w księdze wieczystej oraz

dokumentów posiadających moc dokumentów urzędowych. Postulaty te nie mogą być uwzględnione, gdyż przepisy dotyczące dokumentów elektronicznych stanowiących podstawę wpisu w księdze wieczystej są aktualnie przedmiotem prac legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia elektronicznego postępowania wieczystoksięgowego. Natomiast regulacja dotycząca dokumentów posiadających moc dokumentu urzędowego wymagałaby szerokich zmian o charakterze systemowym, co przekracza ramy i cele niniejszego projektu założeń.

Zdaniem Krajowej Rady Notarialnej, odejście od zasady, że podpis jest elementem konstytuującym dokument, może spowodować zamęt terminologiczny. Należy jednak wskazać, że ów zamęt terminologiczny aktualnie istnieje i brak regulacji w tym względzie powoduje rozbieżności w praktyce. Wskazano również, że z projektu założeń nie wynika, co ma być wyróżnikiem formy dokumentowej, ani czy forma elektroniczna ma być zrównana z formą pisemną, czy ma stanowić „odmianę” formy dokumentowej. Wobec sygnalizowanych niejasności doprecyzowano projektowane założenia poprzez wskazanie wymogów koniecznych do zachowania formy dokumentowej oraz wyraźnie odróżniono formę dokumentową od formy elektronicznej.

Krajowa Rada Komornicza krytycznie odniosła się do potrzeby wprowadzenia legalnej definicji dokumentu, wskazując, że może to wywołać problemy z wykładnią przepisów z uwagi na konieczność odstąpienia od dotychczasowego, potocznego rozumienia tego pojęcia. Również Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia” zakwestionowało potrzebę wprowadzenia definicji dokumentu w k.c. oraz zmian w prawie procesowym dotyczących dowodów z dokumentów, podnosząc, że nie występują na tym tle problemy praktyczne, a aktualnie obowiązujące regulacje są wystarczające. Zdaniem Stowarzyszenia, nie jest też potrzebne wprowadzenie nowych form (formy elektronicznej i dokumentowej). Regulacja art. 60 k.c. daje bowiem w praktyce pełną możliwość składania oświadczeń w formie elektronicznej, co więcej z reguły wydruk komputerowy oświadczenia złożonego za pośrednictwem elektronicznych środków komunikacji spełnia wymogi uprawdopodobnienia pismem w rozumieniu art. 74 § 2 k.c. i umożliwia dopuszczenie dowodów z zeznań świadków czy stron. Wskazano zaś potrzebę dalszej liberalizacji obrotu przez całkowite wyeliminowanie z k.c. takich przepisów jak wspomniany w projekcie założeń art. 720 § 2 k.c.

Z powyższym stanowiskiem nie można się zgodzić, gdyż pojęcie dokumentu nie jest obecnie jednolicie postrzegane i na tym tle występują rozbieżności w doktrynie i judykaturze. Wątpliwości dotyczą też sposobu przeprowadzenia dowodu z dokumentów mających postać elektroniczną oraz ich mocy dowodowej. Przepis art. 60 k.c. nie dotyczy „formy elektronicznej” oświadczenia woli, ale tylko jego postaci. Forma elektroniczna czynności prawnej jest zaś unormowana w art. 78 § 2 k.c. i nie obejmuje oświadczeń w postaci elektronicznej, które nie są opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Z uwagi na stosunkowo niski stopień rozpowszechnienia takich podpisów, znacznie częściej w obrocie funkcjonują dokumenty elektroniczne, które nie spełniają wymogów formy elektronicznej. Celem projektowanej regulacji jest przyznanie im doniosłości prawnej i określenie sposobu przeprowadzenia dowodu z takich dokumentów. Liberalizacja przepisów polegająca na uchyleniu przepisów ustanawiających formę zastrzeżoną *ad probationem* budzi zaś uzasadnione wątpliwości, zwłaszcza w kontekście stosunkowo niskiej świadomości prawnej społeczeństwa. Na obecnym etapie wydaje się, że lepszym rozwiązaniem jest liberalizacja polegająca na złagodzeniu wymogów formalnych przewidzianych dla niektórych czynności i projektowane założenie dotyczące formy umowy pożyczki realizuje ten cel.

Związek Banków Polskich wskazał zaś, że należałoby przesądzić, że zawarcie umów w „formie elektronicznej bez opatrzenia ich kwalifikowanym podpisem elektronicznym jest równoważne formie pisemnej”. Uwagi tej nie uwzględniono, gdyż takie umowy nie są zawierane w formie elektronicznej. Będą one zazwyczaj spełniały wymogi projektowanej formy dokumentowej, która będzie formą odrębną od formy pisemnej. Nie uwzględniono też postulatu rozszerzenia formy dokumentowej na umowę rachunku bankowego, bowiem umowa taka jest zawierana z profesjonalnym uczestnikiem obrotu (bankiem) i dopełnienie wymogów przewidzianych dla formy pisemnej nie nastęrcza problemów, a stanowi jednocześnie gwarancję bezpieczeństwa obrotu. Z tego samego względu negatywnie odniesiono się do propozycji Konferencji Przedsiębiorstw Finansowych dotyczącej formy umowy kredytu konsumenckiego. Kwestie te wykraczają zresztą poza ramy wyznaczone celami projektowanych założeń.

Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych zaproponowała przyznanie mocy dowodowej kopiom dokumentów niepoświadczonym za zgodność z oryginałem. Postulat ten nie został uwzględniony, gdyż zakłada się utrzymanie wymogu poświadczenia zgodności odpisu dokumentu z oryginałem, przy czym przewiduje się możliwość dokonania tego poświadczenia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe.

Sędziowie apelacji szczecińskiej zaaprobowali podwyższenie progu kwotowego (z 500 złotych do 1000 złotych), dla którego wymagane jest zachowanie formy pisemnej lub projektowanej formy dokumentowej umowy pożyczki. Postulowali też, aby w odniesieniu do umowy pożyczki zawieranej przez podmiot świadczący zawodowo usługi finansowe forma pisemna była zastrzeżona pod rygorem nieważności. Propozycja ta nie jest jednak spójna z celem projektowanych zmian (liberalizacja przepisów dotyczących formy) i prowadzi do nadmiernego formalizmu. Z tego względu postulat ten nie został uwzględniony.

2. Informatyzacja procesu cywilnego

Projektowane założenia dotyczące rozszerzenia reguł dotyczących elektronicznego postępowania upominawczego zostały uznane przez Krajową Izbę Radców Prawnych za niespójne z założeniami nowelizacji wprowadzającej do k.p.c. elektroniczne postępowanie upominawcze. Nowelizacja ta wprowadziła bowiem do k.p.c. nowy dział zatytułowany „Postępowania elektroniczne”, w którym miały się znaleźć regulacje dotyczące takich właśnie postępowań. Aktualnie projektowane założenia zmierzają zaś w odmiennym kierunku, co uzasadniałoby uchylenie przepisów tego działu i zamieszczenie regulacji dotyczących elektronicznego postępowania upominawczego w ramach przepisów o postępowaniu upominawczym. Należy się zgodzić z tym, że w uzasadnieniu noweli z dnia 9 stycznia 2009 r. stwierdzono, że we wskazanym dziale będą regulowane kolejne postępowania elektroniczne, jednakże założenie to okazało się wadliwe. Respektowanie takiego kierunku oznaczałoby bowiem konieczność stałego rozbudowywania przepisów tego działu i doprowadziłoby do zachwiania systematyki kodeksu. Ponadto, nieuzasadnione byłoby zamieszczanie w nim przepisów dotyczących postępowania klauzulowego i egzekucyjnego, co zmuszałoby do tworzenia w części III k.p.c.

dodatkowych przepisów ogólnych dotyczących „informatyzacji postępowania”, które w znaczącej części stanowiłyby powtórzenie przepisów o postępowaniu rozpoznawczym. Postulat dotyczący przeniesienia przepisów o elektronicznym postępowaniu upominawczym do przepisów normujących tradycyjne postępowanie upominawcze jest zasadny i powinien zostać zrealizowany w ramach prac nad nowym k.p.c. (chyba że – zgodnie z założeniami Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego – przepisy dotyczące informatyzacji postępowania cywilnego zostaną zamieszczone w odrębnej ustawie).

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych podniósł, że katalog oznaczeń pozwalających na identyfikację strony wnoszącej pismo drogą elektroniczną powinien mieć charakter zamknięty, a doręczenia elektroniczne powinny gwarantować bezpieczeństwo procesu przetwarzania danych osobowych. Uwagi te zostaną uwzględnione w ramach prac nad projektem ustawy oraz rozporządzenia dotyczącego trybu i sposobu dokonywania doręczeń elektronicznych.

Związek Banków Polskich wyraził wątpliwość, czy konieczne jest podawanie numeru PESEL w pismach wnoszonych drogą elektroniczną, skoro nie ma takiego obowiązku w przypadku pism wnoszonych w sposób tradycyjny, a powód nie ma obowiązku podawania numeru PESEL pozwanego. Należy jednak wskazać, że numer PESEL pełni funkcje identyfikatora osoby, która go posiada. W przypadku wniesienia pisma inicjującego postępowanie drogą elektroniczną nie jest wystarczające posłużenie się „tradycyjnymi” danymi identyfikującymi (w postaci imienia, nazwiska i adresu). W tradycyjnym postępowaniu dane te mogą bowiem podlegać weryfikacji na etapie późniejszych czynności (np. podczas pierwszego doręczenia lub posiedzenia). Stronie, która wniosła pismo drogą elektroniczną doręcza się pisma drogą elektroniczną. To powoduje, że w takim postępowaniu nie są wystarczające tradycyjne sposoby weryfikacji danych. Z tego względu, na wzór rozwiązań funkcjonujących w elektronicznym postępowaniu upominawczym, przewiduje się ustanowienie wymogu stosowania danych umożliwiających identyfikację strony.

Natomiast Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie wskazał, że nieprawidłowe byłoby wprowadzenie wymogu podawania numeru NIP przez osoby

fizyczne. Uwaga ta jest o tyle nietrafna, że w projekcie założeń nie przewidziano takiego wymogu.

Zgłoszono szereg zastrzeżeń dotyczących projektowanego obowiązku wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną przez radców Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, prokuratorów oraz rządowe i samorządowe organy administracji publicznej. Liczne zarzuty dotyczyły również propozycji wprowadzenia obligatoryjnych doręczeń elektronicznych. Najczęściej podnoszono obawę tzw. „wykluczenia cyfrowego” niektórych podmiotów i wiążący się z tym zarzut niekonstytucyjności projektowanych rozwiązań skutkujących pozbawieniem dostępu do sądu. Mając na uwadze powyższe uwagi, zmieniono projektowane założenia, wprowadzając w „tradycyjnym” postępowaniu sądowym jedynie możliwość wyboru drogi elektronicznej. Zaprojektowano też wprowadzenie zasady, że doręczenie elektroniczne znajdzie zastosowanie w odniesieniu do tych podmiotów, które zdecydują się na wnoszenie pism drogą elektroniczną.

Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa zasygnalizowała problem doręczeń elektronicznych, który może się pojawić w razie prowadzenia przez pełnomocnika wielu spraw toczących się przed różnymi sądami, wiążący się z koniecznością sprawdzania systemu teleinformatycznego w odniesieniu do każdej z prowadzonych spraw. Uwaga ta będzie brana pod uwagę na etapie opracowywania projektu ustawy oraz przepisów wykonawczych. Optymalnym rozwiązaniem byłoby utworzenie jednego konta dla pełnomocnika, na które byłyby doręczane pisma we wszystkich sprawach toczących się z jego udziałem.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach podniósł, że zwolnienie pełnomocników z obowiązku przedłożenia pełnomocnictwa w sprawach wszczynanych drogą elektroniczną budzi wątpliwości, gdyż niewłaściwe pełnomocnictwo może skutkować nieważnością postępowania. Rozszerzenie zakresu stosowania doręczeń elektronicznych może też spowodować wszczywanie „postępowań tamujących tok sprawy (np. kwestionowanie doręczenia, przywrócenie terminu, wznowienie postępowania)”. Uwagi te nie zostały uwzględnione. Zwolnienie z obowiązku złożenia pełnomocnictwa funkcjonuje obecnie w elektronicznym postępowaniu upominawczym i nie pojawiły się istotne problemy związane z nieprawidłowym umocowaniem pełnomocników. System teleinformatyczny obsługujący to postępowanie nie pozwala na załączanie pełnomocnictwa do

elektronicznego formularza pozwu. Uwzględnienie zgłoszonej uwagi mogłoby zaś doprowadzić do takiej sytuacji, która obecnie istnieje w postępowaniu egzekucyjnym wszczynanym drogą elektroniczną na podstawie e-nakazu. Wymóg złożenia pełnomocnictwa w tradycyjnej (papierowej) postaci niweczy sens wszczynania postępowania egzekucyjnego drogą elektroniczną. Natomiast wszczynanie „postępowań tamujących tok sprawy” w związku z kwestionowaniem prawidłowości doręczenia występuje o wiele częściej w odniesieniu do doręczeń dokonywanych w sposób tradycyjny (zwłaszcza przez tzw. „podwójne awizo”).

Odmienne poglądy wyraziły Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych, Związek Banków Polskich, Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych oraz Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, podnosząc, że zwolnienie pełnomocników z obowiązku przedłożenia pełnomocnictwa powinno mieć znacznie szerszy zakres, a projektowane rozwiązania mają charakter połowiczny. W związku z powyższą różnicą poglądów w tym zakresie, wydaje się, że projektowane założenia mają charakter optymalny, a ewentualne rozszerzenie zakresu tego zwolnienia będzie rozważane w ramach późniejszych nowelizacji k.p.c.

Sędziowie Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze podnieśli, że w projekcie założeń pominięto kwestie związane ze sposobem dokumentowania doręczeń elektronicznych w aktach sprawy. Pominięcie tego zagadnienia w projekcie założeń wynika stąd, że nie należy ono do materii ustawowej.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych zwróciło uwagę na konieczność unormowania kwestii podpisu elektronicznego w pismach wnoszonych przez podmioty „w strefie państw Unii Europejskiej” oraz sposób ich doręczeń. Zasygnalizowano również stworzenie bazy danych obejmujących przepisy przynajmniej państw europejskich w zakresie doręczeń, formy dokumentów, pełnomocnictw, w której mogliby korzystać orzecznicy. Nie kwestionując celowości tych propozycji, należy wskazać, że odnoszą się do zagadnień, które wykraczają poza zakres projektowanej ustawy.

Sędziowie Sądu Rejonowego w Chorzowie podnieśli, że należy dopuścić możliwość złożenia pisma drogą elektroniczną również wtedy, gdy pismo to nie podlega opłacie, gdyż np. zawiera wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Propozycja ta będzie rozważona podczas prac nad projektem ustawy oraz w trakcie budowy systemu teleinformatycznego.

Krajowa Izba Radców Prawnych zgłosiła też wątpliwość co do instytucji wniosku o umorzenie elektronicznego postępowania upominawczego w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, wskazując, że umożliwi to nieuczciwym powodom wnoszenie oczywiście bezzasadnych powództw w celu „wyłudzenia” korzystnego wyroku. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych zgłosiło identyczny zarzut, wskazując przy tym, że proponowane rozwiązanie otwiera drogę do „swoistej zabawy w proces”.

Należy jednak zauważyć, że projektowana instytucja wniosku o umorzenie postępowania służy przeciwnemu celowi. Pozwoli ona na szybkie (formalne) zakończenie postępowania w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Umorzenie to będzie dokonywane przez e-sąd, co wyeliminuje potrzebę przekazywania sprawy do sądu tradycyjnego, wzywania powoda do uzupełnienia pozwu i umarzania postępowania wobec niewykonania wezwania. Projektowana zmiana przyspieszy zatem postępowania w takich sprawach i odciąży sędziów orzekających w (tradycyjnych) sądach.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych i Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych wskazały, że w aktualnym stanie prawnym brak jest podstaw do pobierania opłaty uzupełniającej od pozwu po wniesieniu sprzeciwu od elektronicznego nakazu zapłaty. Zasygnalizowano jednak, że opłata taka powinna być pobierana w razie przekazania sprawy przez e-sąd na skutek braku podstaw do wydania nakazu zapłaty lub w razie nieskutecznego doręczenia nakazu zapłaty, ale wymagałoby to wyraźnego uregulowania w obowiązujących przepisach. Uwaga ta jest zasadna, a postulowany kierunek zmian został już uwzględniony w ramach prac nad projektem założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Przeciwny pogląd zgłosili sędziowie apelacji warszawskiej, wskazując, że nie znajduje uzasadnienia zwolnienie powoda z obowiązku uzupełnienia opłaty w razie wniesienia sprzeciwu, gdyż w takim postępowaniu nie powstają oszczędności. Stanowisko to nie uwzględnia jednak faktu, że procedowanie spraw w elektronicznym postępowaniu upominawczym przynosi globalne oszczędności dla wymiaru sprawiedliwości, a zwolnienie z obowiązku uzupełnienia opłaty od pozwu będzie stanowiło dodatkową zachętę dla powodów do jeszcze częstszego korzystania z tego postępowania.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Lublinie zgłosił postulat, aby po przekazaniu sprawy przez e-sąd uzupełnieniu podlegał również brak dokładnie określonego żądania oraz brak przytoczenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie (w tym także żądania uboczne) objęte pozwem. Proponowane rozwiązanie nie zostało jednak uwzględnione, gdyż braki tego typu powinny być usuwane przez e-sąd. Jeżeli to nie nastąpi w stadium postępowania elektronicznego, to ich usuwanie powinno odbywać się pod rygorem zawieszenia postępowania. Projektowany przepis dotyczący usuwania braków pism po przekazaniu sprawy przez e-sąd będzie stanowił wyjątek od zasady, w myśl której braki pozwu podlegają uzupełnieniu przed nadaniem mu biegu i zakres zastosowania tej wyjątkowej regulacji nie powinien być zbyt szeroki.

Wątpliwości Stowarzyszenia Referendarzy Sądowych oraz sędziów apelacji lubelskiej i rzeszowskiej dotyczyły również projektowanego odrzucenia sprzeciwu po przekazaniu sprawy przez e-sąd. Wskazano, że skoro sprzeciw wywołał już skutek i doszło do przekazania sprawy, to cała procedura uzupełnienia jego braków jawi się jako strata czasu. Bardziej trafne byłoby wezwanie pozwanego do złożenia odpowiedzi na pozew w trybie art. 207 § 2 k.p.c. pod rygorem skutków przewidzianych w art. 207 § 6 i 7 k.p.c. Problem braku przepisu nakazującego stosowanie art. 207 k.p.c. sygnalizowali również sędziowie Sądu Rejonowego w Łomży oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Uwagi te nie zasługują jednak na uwzględnienie. W projekcie założeń przyjęto bowiem, niebudzącą wątpliwości, konstrukcję analogiczną do tej, która obowiązuje w tradycyjnym postępowaniu upominawczym. Natomiast przepisy art. 207 § 3 – 7 k.p.c. znajdują zastosowanie po uzupełnieniu sprzeciwu i kwestia ta nie wymaga interwencji legislacyjnej.

Liczne wątpliwości zgłoszono odnośnie do wprowadzenia ustnego uzasadnienia orzeczenia. Uczestnicy konsultacji społecznych podnosili, że sporządzenie ustnego uzasadnienia nie będzie mniej czasochłonne niż sporządzenie uzasadnienia w postaci pisemnej. Przede wszystkim podanie ustnych motywów w rozstrzygnięcia w taki sposób, żeby odpowiadały one wszystkim wymogom art. 328 § 2 k.p.c. będzie wymagało czasu sądu oraz zarezerwowania sali posiedzeń. Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa zaproponowała odstąpienie od wymogu przytaczania twierdzeń stron i treści pism procesowych. Wskazano również, aby w celu zweryfikowania funkcjonalności proponowanego rozwiązania wprowadzić je

tylko w określonej kategorii spraw (np. w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w sprawach posesoryjnych, ewentualnie rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym, lub w przypadku stwierdzenia nieważności postępowania, czy niedopuszczalności jego prowadzenia).

Uwagi te nie zostały uwzględnione. Przepis art. 328 § 2 k.p.c. nie przewiduje obowiązku przytaczania w uzasadnieniu wszystkich twierdzeń i pism procesowych składanych przez strony, chociaż takie przypadki mają miejsce w praktyce. Propozycja wprowadzenia ustnych uzasadnień jedynie w określonych kategoriach spraw rodziłaby zaś problemy. Wśród spraw danej kategorii również mogą pojawić się sprawy o skomplikowanym i złożonym materiale faktycznym lub zawile pod względem prawnym. W takich przypadkach sporządzenie ustnego uzasadnienia mogłoby wymagać większego nakładu czasu poświęconego na przygotowanie i sporządzenie elektronicznego uzasadnienia, niż nakład czasu konieczny do sporządzenia uzasadnienia pisemnego.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Białymstoku zaproponował, aby po zarejestrowaniu ustnego uzasadnienia przewodniczący decydował, czy wystarczająca będzie jego transkrypcja, czy konieczne będzie sporządzenie uzasadnienia na piśmie. W razie ustnego uzasadnienia wyroku wydanego przez sąd drugiej instancji w sprawie, w której nie przysługuje skarga kasacyjna lub zażalenie do Sądu Najwyższego, należałoby zrezygnować z konieczności sporządzenia pisemnego uzasadnienia. Propozycji tych nie uwzględniono, gdyż sporządzanie pisemnego uzasadnienia po uprzednim zarejestrowaniu uzasadnienia ustnego byłoby sprzeczne z zasadami ekonomii procesowej.

Krajowa Izba Radców Prawnych zaproponowała, aby projektowane zmiany dotyczące sporządzania uzasadnień przez sąd drugiej instancji odnosiły się również do ogłoszonych na posiedzeniu jawnym postanowień kończących postępowanie w sprawie, o których mowa w art. 387 § 1 k.p.c. Uwaga ta nie jest zasadna i nie została uwzględniona. Dalej idącą uwagę zgłosili sędziowie apelacji lubelskiej, wskazując, że należy odstąpić od sporządzania z urzędu uzasadnień również w postępowaniu zażaleniowym, w odniesieniu do postanowień zmieniających lub oddalających zażalenie. Ta ostatnia uwaga nie została uwzględniona, gdyż w razie rozstrzygnięcia zażalenia wniesionego w trakcie postępowania, oczekiwanie na ewentualny wniosek o sporządzenie uzasadnienia przedłużałoby postępowanie. Ponadto zażalenia są

rozpoznawane na posiedzeniach niejawnych, co pozbawiało strony możliwości zapoznania się z motywami decyzji sądu.

W ramach konsultacji zgłoszono też zastrzeżenia (Krajowa Izba Radców Prawnych, Prezes Sądu Apelacyjnego w Białymstoku) do wprowadzenia instytucji uproszczonego uzasadnienia w postępowaniu apelacyjnym. Podniesiono, że w systemie apelacji pełnej sąd odwoławczy może poczynić odmienne ustalenia faktyczne nawet bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, co nie znajdzie uzasadnienia w takim uproszczonym uzasadnieniu. Uwaga ta, jako zasadna, zostanie wzięta pod uwagę w ramach prac nad projektem ustawy.

Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa zaproponowała, aby projektowany dwutygodniowy termin na sporządzenie uzasadnienia odnosił się również do sporządzania uzasadnienia wyroku kasatoryjnego. Uwaga ta nie jest jednak zasadna, gdyż termin ten jest już przewidziany w art. 387 § 2 zd. 1 k.p.c.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach zaproponował zaś zmianę przepisu art. 328 § 2 k.p.c. polegającą na ograniczeniu wymogów uzasadnienia w taki sposób, aby ono wyłącznie „motywy rozstrzygnięcia”. Sędziowie apelacji szczecińskiej również proponowali taką zmianę, sugerując, że ustne uzasadnienie powinno zawierać jedynie ustalenia faktyczne i przytoczenie podstawy prawnej rozstrzygnięcia, a omówienie wyników postępowania dowodowego następowałoby dopiero po wniesieniu środka odwoławczego. Dalej idący postulat zgłosili sędziowie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, proponując, żeby takie uzasadnienie było ograniczone do samego wyjaśnienia podstawy prawnej w sprawach, w których stan faktyczny był niesporny. Propozycje te nie zostały uwzględnione, gdyż prowadziłyby to do osłabienia roli uzasadnienia, a przez to wzrostu liczby środków odwoławczych oraz do zwiększenia nakładu pracy sędziów poprzez dwukrotne podejmowanie zbliżonych czynności w tej samej sprawie.

Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych zaproponowała, aby protokół elektroniczny (zapis dźwięku albo obrazu i dźwięku) był udostępniany za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Jeżeli sporządzono elektroniczne uzasadnienie, to takie rozwiązanie ograniczyłoby wnioski o doręczenie uzasadnienia. Propozycja ta nie dotyczy jednak projektowanych założeń, a zmiany w tym zakresie są przedmiotem prac legislacyjnych nad nowelizacją rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 z późn. zm.).

Sędziowie zaproponowali, aby ugoda mogła być sporządzona w formie załącznika do protokołu zarówno wtedy, gdy przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięk albo obraz i dźwięk, ale również wtedy, gdy z przebiegu posiedzenia sporządzany jest tradycyjny (pisemny) protokół. Na uzasadnienie tego postulatu przywołano przykłady, w których strony po pertraktacjach ugodowych stawiają się na posiedzenie z pisemnym projektem ugody. „Przepisywanie” treści tego projektu do protokołu jest czasochłonne i zbędne. Propozycja ta została uwzględniona w treści projektu. Natomiast Krajowa Rada Sądownictwa wskazała, że należy dopuścić możliwość przedłożenia sądowi pisma zawierającego ugodę z podpisami stron urzędowo poświadczonymi. Propozycja ta nie została jednak uwzględniona, gdyż byłaby to ugoda pozasądowa, a złożenie takiej ugody do akt sprawy jest dopuszczalne również w obecnym stanie prawnym.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych wskazało, że w razie przeprowadzania dowodu „na odległość”, nieobecność sędziego lub referendarza sądowego w sądzie wezwanym może utrudniać zachowanie prawidłowości, porządku i powagi czynności. Uwagi tej nie uwzględniono, gdyż w takim przypadku sąd wzywający może bezpośrednio stosować środki policji sesyjnej. Stowarzyszenie przyznało zresztą, że udział referendarza sądowego nie ma znaczenia w tym zakresie, gdyż nie posiada on kompetencji do stosowania tych środków. Natomiast Krajowa Rada Sądownictwa zasygnalizowała potrzebę precyzyjnego określenia w treści art. 235 § 1 zd. 2 k.p.c. jednostki organizacyjnej lub innego podmiotu właściwego do wykonania zleconych czynności związanych z przeprowadzeniem dowodu za pomocą urządzeń umożliwiających dokonanie czynności na odległość. Problematyka ta dotyczy jednak kwestii organizacyjnych i nie należy do materii ustawowej.

Krajowa Rada Sądownictwa negatywnie odniosła się do propozycji zmiany przepisu normującego treść tzw. protokołu skróconego, wskazując, że ten rodzaj protokołu powinien zawierać elementy wskazane przez przewodniczącego, decydującego na bieżąco o takiej potrzebie. Należy podkreślić, że ta ostatnia konstatacja jest zgodna z projektowanym założeniem. Nie przewiduje się bowiem obowiązku zapisania w protokole pisemnym, o którym mowa w art. 157 § 1 k.p.c.,

wyników postępowania dowodowego oraz innych okoliczności istotnych dla przebiegu posiedzenia. Projektuje się natomiast wprowadzenie takiej możliwości, co oznacza, że to przewodniczący będzie decydował o tym, czy z niej skorzystać i w jakim zakresie.

W odniesieniu do propozycji dotyczącej rozszerzenia możliwości udostępniania protokołu elektronicznego zawierającego zapis obrazu i dźwięku Prezes Sądu Apelacyjnego w Lublinie wskazał, że we wszystkich sprawach warunkiem udostępnienia tego protokołu powinna być zgoda strony przeciwnej lub wszystkich uczestników postępowania. Propozycja ta jest jednak niezasadna, gdyż wprowadziłaby nadmierne ograniczenia w tym zakresie, a mankamenty braku dostępu do zapisu obrazu zostały wskazane w projekcie założeń. Odmienne stanowisko zgłosili sędziowie apelacji szczecińskiej, wskazując, że wprowadzanie ograniczeń w zakresie udostępniania zapisu obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia stanowi naruszenie zasady jawności oraz transparentności działania władzy sądowniczej, zwłaszcza że udostępnienie protokołu będzie oparte na zasadzie uznaniowości przewodniczącego. Krajowa Rada Sądownictwa również wskazała, że błędem jest uzależnianie wydania zapisu obrazu i dźwięku z posiedzenia odbytego przy drzwiach zamkniętych od zgody strony przeciwnej lub innych uczestników postępowania. Brak bowiem powodów, dla różnicowania zasad wydawania z akt zapisu obrazu i dźwięku. W związku z przyjęciem tego poglądu, zrezygnowano z wprowadzenia ograniczeń w zakresie udostępniania stronom zapisu obrazu i dźwięku.

Prezes Sądu Okręgowego w Świdnicy zwrócił uwagę na problem transkrypcji zapisu elektronicznego, wskazując, że należałoby określić termin, w którym powinna być ona sporządzona. Regulacja dotycząca terminu sporządzenia transkrypcji nie musi być jednak zawarta w ustawie, a propozycja w tym zakresie jest przedmiotem prac legislacyjnych nad wskazaną już nowelizacją rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości – Regulamin urzędowania sądów powszechnych.

3. Inne zmiany w postępowaniu rozpoznawczym

W wyniku uwagi Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych doprecyzowano założenie dotyczące wskazywania w pozwie adresu przedsiębiorcy

wpisanego do Centralnej Ewidencji i Informacji Działalności Gospodarczej. Natomiast Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych zgłosiła wątpliwość, czy wskazanie w pozwie adresu strony nie będącego adresem miejsca zamieszkania będzie dopuszczalne tylko w odniesieniu do przedsiębiorców i funkcjonariuszy publicznych. Uwaga ta jest niezasadna, gdyż z projektu założeń nie wynika takie ograniczenie. Podmioty te zostały wskazane tylko przykładowo, gdyż oznaczanie ich adresów rodzi wiele problemów. Brak jest też wystarczających podstaw do formułowania obaw (sygnalizowanych przez sędziów), że projektowana zmiana zwiększy niebezpieczeństwo podawania fikcyjnych adresów strony pozwanej. Niebezpieczeństwo to będzie bowiem identyczne, jak w obecnym stanie prawnym, a nawet mniejsze, gdyż np. wskazanie adresu miejsca pracy pozwanego przyczyni się do zredukowania liczby tzw. chybionych doręczeń (doręczeń dokonywanych na nieprawidłowy adres zamieszkania i uznawanych za skuteczne w wyniku dwukrotnego awizowania).

Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie zaproponował, aby zmodyfikować również przepis dotyczący obowiązku informowania sądu o każdej zmianie adresu w taki sposób, aby umożliwić sądowi weryfikowanie danych adresowych drogą elektroniczną, o ile pozwolą na to możliwości techniczne. Zapewnienie dostępu do elektronicznych baz danych adresowych jest jednak kwestią organizacyjno – techniczną i nie wymaga interwencji legislacyjnej. Jeżeli sąd będzie dysponował takim dostępem, a w bazie tej będzie ujawniony nowy adres strony, to będzie to oznaczało, że „nowy adres jest sądowi znany” (art. 136 § 2 k.p.c.). Dopuszczalność pozostawienia pisma w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia będzie wówczas wyłączona.

Komisja Krajowa NSZZ Solidarność oraz sędziowie zgłosili również postulaty zmian w konkretnych przepisach dotyczących doręczeń procesowych, które zostaną wzięte pod uwagę w ramach prac nad projektem ustawy.

Krajowa Izba Radców Prawnych podniosła, że propozycja zmiany przepisu dotyczącego wyłączenia sędziego jest zbyt kontrowersyjna, a lepszym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie obowiązku niezwłocznego rozpoznania wniosku przez sąd w składzie jednoosobowym i instytucji zażalenia poziomego. Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach zaproponował, aby w takim przypadku upoważnić przewodniczącego wydziału do zmiany składu orzekającego. Postulaty te nie

eliminują jednak konieczności wstrzymania się przez sędziego, którego dotyczy wniosek, od dokonywania innych czynności niż niecierpiące zwłoki. Nie zawsze jest też możliwe niezwłoczne rozpoznanie wniosku o wyłączenie przez sąd w innym składzie, a wniesienie i rozpoznanie zażalenia (choćby „poziomego”) również wymaga upływu pewnego okresu czasu.

Sędziowie apelacji poznańskiej zaproponowali zaś wprowadzenie terminu instrukcyjnego do rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego. Praktyka wskazuje jednak, że w niektórych przypadkach tego typu terminy nie są efektywne. Zakres ich stosowania powinien być ograniczony do minimum.

Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych wskazała, że sąd uwzględniający wniosek powinien mieć obowiązek, a nie tylko prawo do zniesienia postępowania w części obejmującej czynności dokonane po złożeniu tego wniosku, chyba że były to czynności nie cierpiące zwłoki. Uwaga ta będzie rozważona na etapie opracowywania projektu ustawy.

Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa oraz Stowarzyszenie Sędziów Polskich IUSTITIA zgłosiły słuszny zarzut, że w razie wystąpienia z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego lub Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zawieszenie postępowania nie powinno być obligatoryjne, ale fakultatywne. Takie rozwiązanie przyspieszyłoby postępowanie, bowiem sąd mógłby równolegle prowadzić np. postępowanie dowodowe, choćby w części dotyczącej „innego roszczenia”. Uwagi te zostały uwzględnione w projekcie założeń.

Zdecydowana większość podmiotów uczestniczących w konsultacjach społecznych (w tym niemal wszystkie sądy) krytycznie odniosła się do wprowadzenia obowiązku omawiania przez sąd możliwych podstaw rozstrzygnięcia. Wskazano, że nie jest jasne, na czym ma polegać to omawianie w wypadku, gdy zachodzą warunki do wydania wyroku zaocznego, gdy żadna ze stron nie stawiała się na rozprawę, a jednocześnie przedstawiła swoje poglądy prawne w pismach procesowych, lecz sąd uważa, że należy zastosować inne przepisy, aniżeli powołały strony. Wątpliwości budziło samo sformułowanie „podstawy prawne (...) żądań” co mogłoby sugerować, że chodzi tylko o żądania powoda (powoda wzajemnego). Podniesiono, że nie jest jasne, czy pod pojęciem „żądania” należy rozumieć również zarzuty podnoszone przez pozwanego przeciwko żądaniu pozwu; czy omawianie podstawy prawnej „żądań” pozwanego ma przybierać postać pouczenia pozwanego o tym, że istnieje

możliwość zgłoszenia zarzutu. Jeżeli „omawiane” miałyby być tylko podstawy prawne żądań powoda, to pojawi się istotne zagrożenie dla bezstronności sądu, albowiem „omawianie” podstawy prawnej będzie przynosiło korzyść wyłącznie powodowi. Sygnalizowano również utrudnienia mogące powstać wówczas, gdy stosunek prawny z którego wynikł spór nie jest uregulowany w przepisach prawa (np. rozliczenia pomiędzy konkubentami, do których mogą być stosowane przepisy o spółce cywilnej, o współwłasności ułamkowej lub o bezpodstawnym wzbogaceniu). Zwrócono uwagę na niejasność co do tego, na ile szczegółowe powinny być owe „omówienia”. Nieskomplikowane podstawy prawne występują bowiem w spornych sprawach cywilnych raczej sporadycznie. Zazwyczaj podstawa prawna obejmuje nie tylko kilka przepisów regulujących wprost dochodzone roszczenie (np. przepis art. 222 § 1 k.c. przy żądaniu wydania nieruchomości), ale również inne regulacje mające znaczenie dla rozstrzygnięcia (np. w kwestii własności rzeczy, której dotyczy żądanie albo skuteczności tytułu prawnego do władania rzeczą przez pozwanego). W grę wchodzić mogą wszelkiego rodzaju normy, nie tylko prawa cywilnego, ale np. prawa administracyjnego.

Zwracano też uwagę, że w większości spraw występują osoby, które nie są reprezentowane przez zawodowych pełnomocników i nie będą w stanie zrozumieć materiału normatywnego „możliwego” do zastosowania w sprawie. Omawianie podstaw prawnych będzie wówczas całkowicie niecelowe. Z „omówień” będą zatem w praktyce korzystali wyłącznie pełnomocnicy stron, a z racji wykształcenia i praktyki zawodowej tego typu „pomoc” nie powinna być im w ogóle potrzebna. W praktyce ów obowiązek może sprowadzić się do wskazania, że przesłanką odpowiedzialności pozwanego mogą być przepisy o zobowiązaniach umownych, deliktowych lub bezpodstawnym wzbogaceniu przez co sytuacja pełnomocników fachowych znacząco się nie zmieni. Wobec niskiej świadomości prawnej społeczeństwa wypowiedzi dokonywane w ramach „omawiania” mogą zostać odebrane przez strony jako objaw braku bezstronności sędziego, zwłaszcza gdy sędzia będzie reprezentował pogląd prawny niezgodny z tym, który reprezentuje strona względnie jej pełnomocnik; omawianie podstaw prawnych może zatem dawać asumpt do zgłaszania wniosków o wyłączenie sędziego. Uregulowanie dotyczące „omawiania” nakłada na sąd ciężar swoistego „poradnictwa prawnego” skierowanego do stron, do czego sądy nie są w ogóle powołane. Zwrócono też uwagę, że z punktu widzenia

powagi rzeczy osądzonej wątpliwości może wywoływać dopuszczalność wystąpienia z ponownym powództwem na innej podstawie prawnej w przypadku oddalenia poprzedniego powództwa. Natomiast Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa co do zasady nie zakwestionowała projektowanej instytucji, ale wskazała, że zakaz oparcia rozstrzygnięcia na innej podstawie prawnej niż omówiona ze stronami jest zbyt rygorystyczny. Podobne stanowisko zajęła Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych.

Należy jednak wskazać, że większość wątpliwości wynika stąd, że przedmiotem opiniowania był projekt założeń, który ze swej istoty nie zawiera propozycji szczegółowych regulacji. Omawianie możliwych podstaw prawnych rozstrzygnięcia nie powinno być utożsamiane z udzielaniem porady prawnej i nie powinno rodzić podejrzeń o stronniczość. Wskazywanie podstaw prawnych możliwych działań, ich skutków oraz skutków zaniechania funkcjonuje już w postępowaniu cywilnym w formie pouczeń. Aktualnie odnoszą się one jednak wyłącznie do sfery praw i ciężarów procesowych, a ich zakres został znacznie rozszerzony w wyniku ostatniej nowelizacji. Skoro instytucja pouczeń jest uznawana za zgodną z zasadą bezstronności sądu, to tym bardziej instytucja omawiania możliwych podstaw prawnych rozstrzygnięcia nie powinna rodzić wątpliwości co do zgodności z tą zasadą. Omawianie podstawy prawnej rozstrzygnięcia nie będzie przybierało formy pouczenia, ale tylko wskazania i ewentualnego wyjaśnienia możliwej podstawy prawnej. Będzie ono swoistym odpowiednikiem uprzedzenia o możliwej kwalifikacji prawnej, które występuje w procesie karnym.

W tym duchu wypowiedziała się też Krajowa Rada Sądownictwa proponując, aby instytucja omawiania możliwych podstaw prawnych żądań lub uprzedzenie o możliwości rozstrzygnięcia sprawy na podstawie nie powołanej przez powoda odnosiła się wyłącznie do spraw, w których powód powołał podstawę prawną swojego żądania. Czynności te powinny mieć miejsce na pierwszej rozprawie, a zaniechanie realizacji tego obowiązku powinno być traktowane jako uchybienie procesowe mogące mieć wpływ na wynik sprawy.

Uwzględniając częściowo powyższe propozycje, zastąpiono niejasne i ogólne pojęcie „omawianie” zwrotem „uprzedzenie” o możliwości zastosowania określonej podstawy prawnej. Temu uprzedzeniu będzie towarzyszyło wyjaśnienie wskazanej podstawy prawnej, przy czym wyjaśnienie to będzie dokonywane tylko wtedy, gdy

sąd uzna to za potrzebne. Mając na względzie potrzebę odformalizowania i unikania zbędnego rygoryzmu, uwzględniono propozycję odstąpienia od zakazu oparcia rozstrzygnięcia na innej podstawie prawnej niż omówiona ze stronami. Zasada rzetelnego procesu, a zwłaszcza wzgląd na tzw. lojalność procesową przemawia za unikaniem takich praktyk, gdyż w konsekwencji mogą one prowadzić nawet do nieważności postępowania. Mogą jednak wystąpić takie sytuacje, w których oparcie rozstrzygnięcia na innej podstawie prawnej niż omówiona ze stronami nie będzie miało znaczenia dla stron i pozostanie bez wpływu na wynik postępowania. W takich przypadkach rygorystyczny zakaz zastosowania innej podstawy prawnej mógłby powodować nieuzasadnione przedłużenie postępowania.

Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych wskazała, że rezygnacja z referatu powinna odnosić się również do tych spraw, w których apelacja jest rozpoznawana przez sąd w składzie jednoosobowym. Krajowa Rada Sądownictwa sygnalizowała, że ustawa powinna w takim przypadku zobowiązywać przewodniczącego do poinformowania uczestników rozprawy o przeprowadzeniu rozprawy wstępnej. Natomiast z uwag zgłoszonych przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Poznaniu wynika słuszna konstatacja, że wprowadzenie projektowanego rozwiązania może sugerować, że w sprawach, w których nie odbyła się narada wstępna sprawozdanie służy wyłącznie członkom orzekającego w celu zapoznania się ze sprawą. Z tego względu uzupełniono projekt założeń poprzez wskazanie, że w sprawach, w których przeprowadzono naradę wstępną sąd będzie mógł odstąpić od sprawozdania w razie nieobecności stron lub za zgodą obecnych stron.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych wskazało, między innymi, że nie jest zrozumiałe powierzenie notariuszom czynności w niektórych sprawach spadkowych z jednoczesnym pominięciem referendarzy sądowych. Propozycja poszerzenia kompetencji referendarzy sądowych nie budzi wątpliwości, ale wymagałaby ona gruntownej przebudowy struktury postępowań spadkowych. Natomiast Krajowa Rada Notarialna zasygnalizowała konieczność doprecyzowania kryteriów odmowy dokonania czynności, gdyż nie tylko spór między uczestnikami powinien uzasadniać przekazanie sprawy sądowi, ale np. brak możliwości wyjawienia majątku, czy problem braku „dostępu” do majątku, który znajduje się w posiadaniu osób trzecich. Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie zaproponował nałożenie na notariusza przyjmującego oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku

obowiązku zawiadomienia wszystkich znanych mu osób, które mogą być powołane do dziedziczenia. Natomiast Krajowa Rada Sądownictwa, nie kwestionując wskazanego kierunku zmian, zaznaczyła, że niektóre czynności powinny pozostać również w kompetencji sądu (np. zabezpieczenie spadku z urzędu, sporządzenie spisu inwentarza z urzędu, nałożenie grzywny na osobę uchylającą się od obowiązku wydania testamentu). Propozycje te dotyczą konkretnych przepisów i zostaną wzięte pod uwagę w ramach prac nad projektem ustawy.

Uwzględniono zaś zasadne propozycje dotyczące uzupełnienia przepisu normującego podstawy odrzucenia skargi na czynność referendarza sądowego. W wyniku innych trafnych postulatów, zaprojektowano również ujednoczenie przepisów dotyczących kompetencji referendarzy sądowych w obu postępowaniach upominawczych (tradycyjnym i elektronicznym) oraz powierzenie im czynności w sprawach o zezwolenie na złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego.

Krajowa Izba Radców Prawnych zgłosiła zarzut niekonstytucyjności propozycji dotyczącej możliwości wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym w sytuacji, w której strona nie będzie pouczone o konieczności złożenia wniosku o rozpoznanie sprawy na rozprawie. Należy jednak wskazać, że wymóg pouczenia pozwanego o konieczności złożenia wniosku o rozpoznanie sprawy na rozprawie wynika z ogólnych przepisów dotyczących pouczeń procesowych (zwłaszcza art. 206 § 2 k.p.c.). W odniesieniu do powoda, problem może pojawić się na tle wyroków oddalających powództwo. W ramach prac legislacyjnych nad projektem ustawy zostanie rozważone wprowadzenie obowiązku pouczenia stron o możliwości wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym, jako warunku wydania takiego wyroku. W zupełnie przeciwnym kierunku zmierzał postulat zgłoszony przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie, według którego wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym powinno być dopuszczalne nawet mimo wniosku strony o wyznaczenie rozprawy. Postulat ten nie jest jednak zasadny, a zasada rzetelnego procesu wymaga, aby strona wnioskująca o rozpoznanie sprawy na rozprawie mogła oczekiwać, że zostanie ona wyznaczona. Należy przy tym podkreślić, że dopuszczalność wyrokowania na posiedzeniu niejawnym powinna mieć charakter wyjątkowy.

Propozycja unormowania dotyczącego samodzielnego utrwalania przebiegu posiedzenia przez strony spotkała się z wątpliwościami sędziów co do przesłanki

odmowy udzielenia zgody na tą czynność. Wskazano bowiem, że trudno wyobrazić sobie sytuację, w której względy prawidłowości postępowania mogłyby uzasadniać taką decyzję. Tymczasem nietrudno wyobrazić sobie takie sytuacje, w których np. strona w celu nagrania wypowiedzi innej osoby przemieszczałaby się po sali rozpraw lub żądałaby usytuowania osoby wypowiadającej się w określonym miejscu na tej sali.

Zgłoszono również wątpliwości, co do potrzeby wprowadzenia takiej regulacji w kontekście wdrażania protokołu elektronicznego oraz niebezpieczeństwa wykorzystywania takich nagrań w sposób niezgodny z prawem. Należy jednak stwierdzić, że wprowadzenie projektowanej regulacji wykluczy zróżnicowane interpretacje dotyczące tej możliwości, a niezgodne z prawem wykorzystywanie nagrań przez stronę będzie podlegało ogólnym zasadom odpowiedzialności cywilnej lub karnej.

W zakresie projektowanych zmian w przepisach dotyczących europejskiego postępowania nakazowego, Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie zgłosił postulat wprowadzenia regulacji dotyczącej terminu do uzupełnienia braków sprzeciwu od nakazu zapłaty. Uwaga ta zostanie rozważona na etapie opracowywania projektu ustawy.

4. Pozostałe uwagi

Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „IUSTITIA” oraz Krajowa Rada Komornicza zgłosiły bardzo szczegółowe i w większości zgodne propozycje dotyczące zmian w poszczególnych przepisach części III k.p.c. Propozycje te nie mogą być uwzględnione w projekcie założeń, z uwagi na specyfikę tego dokumentu. Będą one brane pod uwagę na etapie opracowywania konkretnych przepisów projektowanej ustawy.

Krajowa Izba Radców Prawnych oraz sędziowie zgłosili zastrzeżenie co do propozycji rozszerzenia kręgu osób, które mogą pełnić rolę pełnomocników w postępowaniu egzekucyjnym, podnosząc, że ze względu na stopień skomplikowania spraw egzekucyjnych, dopuszczalność udzielenia pełnomocnictwa osobom, które nie posiadają przygotowania merytorycznego może zagrażać interesom stron. Należy jednak zwrócić uwagę, że w aktualnym stanie prawnym pełnomocnikiem

procesowym (także w postępowaniu rozpoznawczym) może być osoba nie posiadająca wykształcenia prawniczego. Udzielenie pełnomocnictwa jest zaś zawsze wynikiem decyzji samego mocodawcy, opartej na zaufaniu wobec pełnomocnika. Brak jest zatem wystarczających podstaw do ograniczania swobody woli mocodawcy. Zgodzić się należy z twierdzeniem Krajowej Rady Sądownictwa, że pełnomocnictwo procesowe obejmuje umocowanie do dokonywania wszelkich czynności dotyczących egzekucji. Nie oznacza to jednak, że taki pełnomocnik nie ma obowiązku złożenia pełnomocnictwa wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji. Obowiązek taki wynika z art. 126 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W tym kontekście zachodzi zatem podstawa do liberalizacji przepisów dotyczących obowiązku złożenia pełnomocnictwa przez niektórych pełnomocników w postępowaniu egzekucyjnym.

Odnosząc się do zarzutu Krajowej Rady Sądownictwa dotyczącego kwestii niezaskarżalności czynności komornika polegających na uiszczeniu podatku od towarów i usług, należy zwrócić uwagę, że problem ten powinien być rozstrzygany na podstawie przepisów art. 14 a i nast. oraz art. 72 i nast. ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2012 r., poz. 749 z późn. zm.). Nie zasługuje też na uwzględnienie uwaga dotycząca propozycji zmiany przepisu art. 770 k.p.c. wskazująca, że nie zawsze poszukiwanie majątku jest czynnością niezbędną do celowego przeprowadzenia egzekucji. Nie w każdym przypadku koszty poszukiwania będą zaliczane do kosztów postępowania egzekucyjnego, ale tylko wtedy, gdy będą one niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Okoliczności te będą zaś oceniane, między innymi, przez pryzmat zachowania dłużnika w razie wezwania go do złożenia wyjaśnień w trybie projektowanego art. 801 k.p.c.

Krytycznie oceniono projektowaną zmianę co do zakresu związania komornika sądowego wnioskiem o wszczęcie egzekucji. Wskazano, że wierzyciel zostanie zmuszony do wskazywania takich sposobów egzekucji, którymi nie jest zainteresowany, a komornik będzie wzywał go do pobierania zaliczek na poczet takich czynności, których wierzyciel „sobie nie życzy”. Pogląd ten jest jednak nieuzasadniony, gdyż w projektowanym założeniu stwierdzono, że wierzyciel będzie mógł we wniosku ograniczyć swoje żądanie do takich sposobów egzekucji, którymi jest zainteresowany. Natomiast postulat Konferencji Przedsiębiorstw Finansowych,

aby ograniczyć zmiany jedynie do wprowadzenia regulacji pozwalającej komornikowi na zawiadomienie wierzyciela o możliwości prowadzenia egzekucji wedle sposobu, który nie był wskazany we wniosku, odpowiada aktualnemu stanowi prawnemu i nie doprowadzi do przyspieszenia postępowania egzekucyjnego, co jest celem krytykowanego założenia. Trudno również zaakceptować zastrzeżenie Krajowej Rady Sądownictwa, jakoby propozycja ta spowodowałaoby nałożenie na komorników dodatkowych obowiązków i dlatego nie wydaje się uzasadniona. Wprowadzenie takiego rozwiązania służy bowiem zwolnieniu komorników z konieczności dokonywania czynności opisanych w projekcie założeń.

Nie można też zgodzić się z postulatem Konferencji Przedsiębiorstw Finansowych zmierzającym do wprowadzenia obligatoryjnego wysłuchania wierzyciela przed umorzeniem postępowania egzekucyjnego oraz przyjęcia, że sądem właściwym do rozpoznania powództwa przeciwegzekucyjnego jest sąd, w okręgu którego znajduje się siedziba komornika prowadzącego egzekucję. Wysłuchanie nie służy bowiem temu, aby wierzyciel zapoznał się ze stanem sprawy. Jego celem nie jest wysłuchanie komornika sądowego, ale stron. Wierzyciel może zaś uzyskać informacje o czynnościach komornika na każdym etapie postępowania. Natomiast powiązanie właściwości sądu z siedzibą komornika prowadzącego egzekucję mogłoby doprowadzić do nadmiernego obciążenia sądów (a przez to przedłużenia procesów sądowych) w tych miastach, w których znajdują się siedziby wielu kancelarii komorniczych. W znacznej części spraw właściwość tych komorników sądowych wynika z wyboru wierzyciela.

Krajowa Rada Sądownictwa oraz Komisja Krajowa NSZZ Solidarność zgłosiły zarzuty pod adresem projektowanego obniżenia kwoty wynagrodzenia za pracę, która podlegałaby potrąceniu w ramach egzekucji z tego wynagrodzenia. Propozycja ta została wykreślona z projektu również z uwagi na sprzeciw Ministra Pracy i Polityki Społecznej zgłoszony w ramach uzgodnień międzyresortowych.

W piśmie Krajowej Izby Radców Prawnych wskazano, że „system komorniczy” zakłada istnienie realnego i skutecznego systemu nadzoru nad czynnościami komornika, który jest zarówno funkcjonariuszem publicznym jak i przedsiębiorcą wykonującym wolny zawód. Ograniczenie katalogu czynności komornika podlegających zaskarżeniu uniemożliwi państwu sprawowanie nadzoru nad czynnościami w obecnym zakresie. Utrudnione będzie zaskarżenie bezczynności

komornika, a logicznie niemożliwe zaskarżenie zaniechania przekazania przez komornika skargi na niego do sądu. Zastrzeżenia te nie są jednak zasadne, gdyż ograniczenie dopuszczalności skargi na czynności komornika wymienione w projekcie założeń nie zmienia systemu nadzoru nad czynnościami komornika. Nadzór sądu jest sprawowany przede wszystkim na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. i nie przewiduje się żadnych ograniczeń w tym zakresie. Niezależnie od tego funkcjonuje nadzór administracyjny (prezesa sądu i Ministra Sprawiedliwości) oraz nadzór Krajowej Rady Komorniczej. Projektowane ograniczenie dopuszczalności skargi nie obejmuje zaskarżenia „bezczynności” komornika (w istocie chodzi o zaniechanie dokonania czynności).

W odniesieniu do projektowanej zmiany trybu wnoszenia skargi na czynności komornika, zgłoszono wątpliwości dotyczące ostatecznego kształtu regulacji dotyczących organu, który będzie podejmował czynności związane z usuwaniem braków formalnych i fiskalnych skargi lub odrzuceniem skargi. Wskazanie kwestie mają charakter szczegółowy i będą przedmiotem prac nad projektem ustawy.

Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych zasygnalizowała również potrzebę jednoznacznego wskazania, czy na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. sąd może zmieniać prawomocne postanowienia komornika. Postulat ten nie jest zasadny i wydaje się, że w judykaturze wypracowano już jednolite stanowisko w kwestii dopuszczalności „ingerowania” w prawomocne postanowienia komornika.

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych zgłosiło postulat ujednolicenia treści art. 924 k.p.c. Zgodnie z jego treścią, komornik przesyła do sądu właściwego do prowadzenia ksiąg wieczystych wniosek o dokonanie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji, natomiast w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego, komornik składa wniosek o wykreślenie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji lub o usunięcie wniosku o wszczęcie egzekucji ze zbioru dokumentów. W praktyce pojawiła się wątpliwość czy komornik stał się stroną postępowania o wykreślenie wzmianki o wszczęciu egzekucji i czy ma prawo do wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego. Postulat ten nie został jednak uwzględniony, gdyż przepis ten znowelizowano cytowaną ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw i brak jest wystarczających argumentów przemawiających za jego kolejną zmianą.

Zgłoszono też wiele postulatów zmierzających do wprowadzenia obowiązku doręczenia dłużnikowi odpisu tytułu wykonawczego wraz z zawiadomieniem o wszczęciu egzekucji. Propozycja ta została uwzględniona w projekcie założeń.

Liczne zastrzeżenia podmiotów uczestniczących w konsultacjach społecznych dotyczyły propozycji rozszerzenia kompetencji referendarzy sądowych w postępowaniu egzekucyjnym. Wskazano, że specyfika i złożony charakter postępowania egzekucyjnego wymagają nie tylko wiedzy, ale również doświadczenia. Uwagi te nie są zasadne. W sprawie zainicjowanej wniesieniem skargi na czynności komornika referendarz sądowy nie będzie rozpoznawał „sprawy” (w rozumieniu konstytucyjnym), lecz podejmował rozstrzygnięcie dotyczące zarzutów zamieszczonych w skardze, a te dotyczą uchybień o charakterze procesowym. Rozstrzygnięcie skargi służy bowiem zapewnieniu prawidłowego toku sądowego postępowania egzekucyjnego. Poza tym zagwarantowana będzie sądowa kontrola orzeczeń referendarzy. Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych trafnie wskazała, że powierzenie czynności referendarzom sądowym może spowodować przedłużenie postępowania, gdyż na czynność referendarza będzie przysługiwała skarga do sądu. Uwaga ta będzie miała istotne znaczenie w ramach prac nad konkretnymi przepisami dotyczącymi kompetencji referendarzy sądowych w postępowaniu egzekucyjnym.

Związek Banków Polskich wskazał, że nie jest zasadne wprowadzenie wymogu, aby oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji mające postać elektroniczną było opatrywane podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Uwaga ta jest nietrafna, a projektowane założenia nie przewidują takiego wymogu.

W związku z projektowaną instytucją tzw. komorniczego wyjawienia majątku Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia” zgłosiło szereg argumentów przemawiających za uchyleniem przepisów art. 913 i nast. k.p.c. dotyczących wyjawienia majątku. Propozycja ta wykracza poza ramy niniejszego projektu i powinna być rozważona w ramach prac nad kolejnymi nowelizacjami k.p.c.

Krajowa Rada Sądownictwa przedstawiła zastrzeżenia dotyczące proponowanego ograniczenia czynności sądów w ramach egzekucji z nieruchomości. Wskazano bowiem, że wydawanie postanowienia o przybiciu i o przysądzeniu własności nieruchomości ze względu na ich doniosłość powinno pozostać we właściwości sądu. Nie przedstawiono jednak żadnych argumentów jurydycznych,

które sprzeciwiałyby się powierzeniu tych czynności komornikom sądowym. Nie wydaje się bowiem, żeby doniosłość orzeczenia *a priori* przemawiała za koniecznością powierzenia tych czynności sądom. Aktualnie obowiązujący model kompetencji sądu i komornika sądowego w egzekucji z nieruchomości jest rozwiązaniem anachronicznym. Jest on diametralnie odmienny od standardów przewidzianych w przepisach o egzekucji z nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. W postępowaniu tym postanowienie o przybiciu i o przyznaniu własności nieruchomości wydaje organ egzekucyjny (zazwyczaj naczelnik urzędu skarbowego). Wprawdzie komornik, w przeciwieństwie do osoby piastującej funkcję administracyjnego organu egzekucyjnego, nie jest urzędnikiem, ale podlega bezpośredniemu nadzorowi sądu i prezesa sądu. Takiego bezpośredniego nadzoru sądu nad administracyjnymi organami egzekucyjnymi nie przewidziano. Nie powinno budzić wątpliwości, że regulacje dotyczące egzekucji sądowej i administracyjnej powinny być oparte na podobnych założeniach. Wynika stąd, że powierzenie komornikom sądowym tych czynności nie pozbawi stron ochrony sądowej, a standardy tej ochrony będą i tak znacznie wyższe niż to ma miejsce w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym. Powierzenie tych czynności komornikowi sądowemu (czyli wyspecjalizowanemu funkcjonariuszowi publicznemu) pozwoli również na uporządkowanie kompetencji organów egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Należy dodać, że aktualnie komornicy sądowi posiadają kompetencje do wydawania postanowienia o przybiciu, ale jest to ograniczone tylko do uproszczonej egzekucji z nieruchomości (por. art. 1013⁶ k.p.c.). Wątpliwości budzi też teza, że jedynym organem egzekucyjnym prowadzącym egzekucję z nieruchomości jest komornik sądowy. W doktrynie i judykaturze dominuje bowiem odmienne stanowisko, według którego sąd pełni również rolę organu egzekucyjnego w tym postępowaniu (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2010 r., III CZP 89/10, OSNC 2011, nr 6, poz. 67). Potrzeba jednoznacznego unormowania kompetencji komornika sądowego w zakresie wykonania planu podziału jest zatem uzasadniona.